Fjällskogar i Dalarnas län

- en naturvärdesinventering av de oskyddade fjällnära skogarna

Länsstyrelsen
Dalarnas län

Omslagsbilder: Trådticka, en viktig rötsvamp i gammal, fuktig fjällgranskog, Idre.
Tallskog på hällmarker öster om Grundagssätern i Idre.

Fotograf: Lennart Bratt

Utgiven av: Länsstyrelsen i Dalarnas län, februari 2024

Redaktör: Lennart Bratt

Rapportnummer: 2024:03

Diarienummer: 511-17573-2020

Rapporten kan laddas ner från Länsstyrelsen i Dalarnas läns webbplats: lansstyrelsen.se/dalarna/publikationer

Ingår i serien Rapporter från Länsstyrelsen i Dalarnas län, ISSN: 1654-7691.

Innehållsförteckning

Fjällskogar i Dalarnas län – en naturvärdesinventering av de oskyddade fjällnära skogarna **1**

Inledning **5**

Uppdraget **6**

Resultat **7**

Genomförande **7**

Avgränsning 8

Information till markägare 8

Fältarbete 8

Funktionsindelning 8

Redovisning 9

Om Dalarnas fjällskogar i allmänhet **10**

Dalarnas fjällskogar – en kort beskrivning **13**

Vegetation 13

Fjällskogens historia 15

Fjällskogens betydelse för rennäringen och renbetets betydelse för fjällskogen 18

Litteratur som berör Dalarnas fjällskogar 19

OMRÅDESBESKRIVNINGAR **21**

MALUNG-SÄLENS KOMMUN **21**

1. Bredvallsfjället 22

2. Fjällsåsen 26

3. Granfjällsstöten 31

4. Hemfjället 33

5. Hundfjället 35

6. Lekåsen 37

7. Närdalen 37

8. Näsfjällsåsen 38

9. Storfjället-Östra Kalven 40

10. Västra Granfjället 44

11. Östfjällets ostsluttning - Källfjället 45

ÄLVDALENS KOMMUN 47
1. Björnklinkåsen 50
2. Drevdagen 52
3. Dyvelberget 54
4. Fiskebäcken 57
5. Fröberget – Vägänden 59
6. Gammelvallen 61
7. Gammalvasselvallen 64
8. Grundagssätern 66
9. Grund-Olakölen 68
Gördalen. Samlad beskrivning för samtliga områden 71
10. Gröningshållan i Gördalen 71
11. Gördalen 71
16. Krokbäcken i Gördalen 71
17. Kvannbäcken i Gördalen 71
18. Kvannbäckshållan i Gördalen 71
12. Hemmeråsen-Gränjåsvålen 77
13. Häggberget-Löskesvålen 80
14. Höstet 86
15. Klöftåsen i Gördalen (Lillådalen) 88
16. Krokbäcken i Gördalen 90
17. Kvannbäcken i Gördalen 90
18. Kvannbäckshållan i Gördalen 90
19. Lekåsen-Storbroåsen 91
20. Lövåsen-Huskläppen 94
21. Morbäckssätern 96
22. Nadden 97
23. Slättåsen 98
24. Storbron 99
25. Storbroåsen 99
26. Storbäcken 100
27. Tennsjön 101
28. Västsätern 103

Inledning

Skogarna längs Sveriges fjällkedja, de fjällnära skogarna, har genom sin omfattning och orördhet en särställning inom svensk och europeisk naturvård. Uppmärksamheten kring fjällskogarnas värden har ökat under senare år och de rönte stort utrymme i den skogsutredning som presenterades 2020 (SOU 2020:73).

Dalarna är begåvat med de sydligaste svenska delarna av fjällkedjan. Här återfinns också betydande arealer fjällskog av stort naturvårdsvärde.

Merparten av fjällskogarna i Dalarna är redan skyddade inom de stora fjällreservaten, men beräkningar visar att kanske en fjärdedel av den värdefulla fjällskogen ändå ligger utanför skyddade områden.

För att skaffa ett bättre kunskapsunderlag genomfördes på Naturvårdsverkets uppdrag en inventering av Dalarnas oskyddade fjällnära skogar under höstmånaderna 2020. Inventeringen utfördes av personal från Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen i samverkan.

Ambitionen med inventeringen var att avgränsa och beskriva alla större fjällskogsområden med högt naturvårdsvärde. Storleksbegränsningen innebär att inventeringen inte kan göra anspråk på att i detalj ha kartlagt all fjällnära skog. Här och var återstår mindre bestånd som kan vara av mycket stort värde att identifiera. Det är ett arbete som bland annat kommer att ske inom den rutinmässiga handläggningen av avverkningsanmälningar som berör den fjällnära skogen.

Föreliggande rapport utgör en sammanställning av inventeringsresutatet. Utfallet redovisas med kartor, bilder och text uppdelat på respektive Malung-Sälens kommun och Älvdalens kommun, Dalarnas två fjällkommuner.

Det bör poängteras att denna sammanställning är ett kunskapsunderlag över fjällskogar med höga naturvärden. Något ställningstagande i frågan om eventuellt områdesskydd innebär inte beskrivningarna.

Uppdraget

Den 1 juli 2020 nåddes de fyra län som berörs av fjällkedjan av Naturvårdsverkets uppdrag att inventera skog i och i anslutning till det fjällnära området. Uppdraget initierades som ett led i att skaffa bättre kunskapsunderlag beträffande de fjällnära skogarna till den pågående skogsutredningen. Fjärranalys pekade på att mycket stora arealer starkt skyddsvärd skog längs fjällkedjan, skog som länge varit känd, men vars naturvärden var dåligt avgränsade geografiskt. Man pekade särskilt på att betydelsen av att bevara dessa skogar blivit allt tydligare, både i ett nationellt och internationellt perspektiv.

Ett annat skäl till behovet av förbättrat kunskapsläge rörande fjällskogen var den rättspraksis som hade växt fram rörande tillståndsgivning vid avverkning i fjällnära skog. Enligt skogsvårdslagens 18 § gäller att ”tillstånd till avverkning får inte ges om avverkningen är oförenlig med intressen som är av väsentlig betydelse för naturvården eller kulturmiljövården”.

Huvudsyftet med inventeringen var att ta fram ett så heltäckande kunskapsunderlag som möjligt för de större sammanhängande fjällnära skogarna med höga naturvärden, samt att avgränsa dem. En utgångspunkt var att alla områden större än 200 hektar skulle inventeras och avgränsas. Mindre områden kunde därutöver tas med om det är uppenbart att de har betydelse för skoglig konnektivitet och ekologisk funktionalitet.

De skogar som ligger i det fjällnära området inkluderades, men då den fjällnära gränsen inte utgör någon biologisk gräns togs även skogar i direkt anslutning till det fjällnära området med. Detta innebar att skyddsvärda skogar inom det fjällnära området där den värdefulla skogen fortsätter utanför det fjällnära området inkluderades i sin helhet och även att områden som inte ligger inom fjällnära gränsen men som är av samma karaktär och har betydelse för långsiktig skoglig konnektivitet och ekologisk funktionalitet också inkluderades.

Eftersom syftet med inventeringen var att avgränsa de stora skyddsvärda skogsområden som finns kvar i området och detta innebär inventering av mycket stora arealer på kort tid så prioriterades inte artsök i skogar med uppenbart höga naturvärden. För sådana skogar (eller delområden) ansågs det tillräckligt med en beskrivning av dess innehåll av substrat och strukturer, dvs en motivering av varför skogen har höga naturvärden. Viktigast är att områdena avgränsas med god kvalitet och områdets värden med dess ingående delområden beskrivs.

En första redovisning av skyddsvärda områden skedde så som uppdraget förutsatte under hösten, 15 oktober 2020, i form av digitala avgränsningar av områdena.

Resultat

Inventeringen har resulterat i 40 värdefulla utpekade områden. Totalt omfattar dessa områden 27 950 hektar mark varav 9 139 ha produktiv skogsmark ovan fjällnära och 4 710 ha nedan fjällnära, dvs totalt 13 849 hektar produktiv skogsmark. Övrig mark utgörs främst av kalfjäll och våtmark. Den redovisade skogsmarken utgörs till 78% av tallskog, till endast 4% av granskog och till 12% av barrblandskog. Resterande 6% fördelar sig på olika fjällskogstyper (troligen mest fjällbjörkskog) samt på olika sumpskogstyper. Stor dominans av tallskog är som synes mycket typisk för Dalarnas fjällskogar. Dessa och följande uppgifter bygger på den senaste versionen av Nationellt Marktäckedata.

Berörd skogsmark ägs ovan fjällnäragränsen till 46% av BillerudKorsnäs, 11% av Sveaskog, 10% av besparingsskogar och 33% av övriga. Nedanför fjällnäragränsen är Sveaskog dominerande markägare med 56% av berörd skogsmark medan BillerudKorsnäs står för 9%, besparingsskogarna för 3% och övriga för 32%.

Inventeringsresultatet torde i stort sett fånga in länets större värdefulla fjällskogar som inte är skyddade. Mindre bestånd, ibland klassade som nyckelbiotoper, belägna utan direkt samband med reservat eller annan sammanhängande skyddsvärd skog, ingår inte i redovisningen. Likaledes har uppenbart värdefull skog inom befintliga skidanläggningar exkluderats. Ganska betydande arealer fjällnaturskog kan finnas mellan pisterna vid vissa anläggningar, men denna är inte aktuell för formellt skydd. Redovisningen kan således inte betraktas som fullständig.

Genomförande

Rutinerna för att genomföra denna typ av naturinventering och klassifisering är ganska väl upparbetade och har följts även i detta fall. I ett inledande skede samlades aktuell kunskap om fjällskogarna genom kontakter med personer som äger särskild kunskap i regionen. Dalarna är lyckosamt utrustat med flera mycket kunniga botaniker, mykologer, ornitologer och entomologer som har ägnat fjällskogen mycken uppmärksamhet. Hos Skogsstyrelsen finns stort kunnande rörande fjällskogen, en källa som också kom väl till pass. Viss vägledning finns även i litteratur som ”Naturvårdsprogram för Dalarna” och Transtrandsfjällens skogar”. Dessa skrifter och andra underlag har länge funnits digitalt i det offentliga gis-skiktet ”Naturvärden kända av Länsstyrelsen”. Slutligen kombinerades alla underlagen med en fullständig flygbildsgenomgång av fjällskogen som ger en god indikation om var mer oröda skogar står att finna.

Avgränsning

En förutsättning som givits i uppdraget var att inventera de skogar som ligger inom gränsen för fjällnära skog, men även sådan skyddsvärd skog som ligger i omedelbar anslutning kunde ingå. Detta är väl motiverat i och med att gränsen för fjällnära skog är tämligen schablonmässigt dragen och inte följer några tydliga naturgeografiska kriterier. Gränsen drogs upp i början på 1990-talet och utgick från föryngringsförutsättningarna, men delvis följdes av praktiska skäl exempelvis gränser för naturreservat.

Utifrån bildtolkning och de beskrivna underlagen gjordes preliminära avgränsningar vilka utgjorde utgångsunderlaget för fältarbetet.

Information till markägare

Innan fältarbetet inleddes informerades i ortstidningar och på Länsstyrelsens hemsida om den förestående inventeringen. Med tanke på det stora antalet berörda markägare bedömdes detta vara den enda möjliga vägen att informera.

Fältarbete

Kunskapen om och ansvaret för fjällskogarna delas av Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen. Det var därför naturligt att fältarbetet skulle utföras av myndigheterna i samverkan. Förberedelserna och framtagandet av underlagen för fältarbetet utfördes av Lennart Bratt vid Länsstyrelsen, medan fältarbetet genomfördes av följande personer:

Lennart Bratt, Lst Dalarna (Älvdalens kommun förutom Fulufjällsområdet)
Uno Skog, Lst Dalarna (Transtrandsfjällen, Gördalen)
Maria Hindemo, Skogsstyrelsen (Fulufjället, Näsfjället)
Lars Ambrosiusson, Skogsstyrelsen (Transtrandsfjällen)
Andreas Öster, Skogsstyrelsen (Transtrandsfjällen, Fulufjället)

Fältarbetet genomfördes under juni till oktober 2020, men tyngdpunkten förlagd till höstmånaderna. De preliminärt avgränsade områdena besöktes och beskrevs översiktligt med avseende på skogliga särdrag, intressanta arter och miljöer. Gränserna kontrollerades särskilt och fotodokumentation utfördes.

Fotona i rapporten har tagits av respektive inventerare, se ovan. I och med att fältarbetet utfördes på hösten kan vissa bilder vara mörka eller dimmiga...

Funktionsindelning

De skogar som har besökts har beskrivits i enlighet med Naturvårdsverkets rapport 5788, *Planering av naturreservat – vägledning för beskrivning, indelning och avgränsning* (2008). En av grunderna i den metodiken är att aktuell

mark indelas med hjälp av begreppen värdekärna, utvecklingsmark, skyddszon och arronderingmark, en så kallad funktionsindelning.

De redovisade objekten i denna sammanställning utgörs i huvudsak av värdekärna. Ofta finns en gradient i fjällsluttningarna med högsta rangens värdekärna i de övre delarna, varefter successivt ökande påverkan mot lägre altitud ger en övergång mot utvecklingsmarken. Sålunda benämns skog som inte uppnår värdekärnestatus, men som inom kortare tid kommer att göra det om den förblir orörd. Arronderingsmarker utgörs i huvudsak av inspränga mindre hyggen eller planteringar som ligger så till att de bör ingå i ett områdesskydd. I och med att avgränsningarna på karta ofta har skett med naturvärdena som gräns har mer eller mindre slingrande gränser redovisats. Detta innebär att inslaget av arronderingsmark har minimerats. Om ett skydd aktualiseras sker ofta en lantmäteriteknisk anpassning av gränsen varvid ytterligare arronderingsmark kan bli följden. Något behov av att peka ut skyddszoner har inte befunnits nödvändigt.

Funktionsindelningen redovisas inte på karta i rapporten, men berörs ofta i texten.

Redovisning

Efter slutfört fältarbete sammanställdes fältanteckningar, funktionsindelning, detaljavgränsningar, fotodokumentation och artuppgifter för respektive område av inventeraren. Ett viktigt moment var även att formulera ett värdeomdöme och en motivering till detta. Dessa underlag ligger till grund för de områdesvisa beskrivningar som redovisas i föreliggande rapport.

Det bör framhållas att de redovisade bedömningarna endast avser områdenas naturvärden. Något ställningstagande i frågan om framtida skydd har inte skett.

Påträffade intressanta arter rapporterades till ArtPortalen. De avgränsade områdena gjordes publika i det så kallade ”Webgis” som finns att ta del av på Länsstyrelsens hemsida under **Planeringsunderlag (lansstyrelsen.se)**. Områdena återfinns under rubriken ”Natur” och lagret ”Naturvärden kända av Länsstyrelsen Dalarna.

Flertalet områden har även lags in i Naturvårdsverkets/Metrias digitala system för dokumenation av skyddad natur och natur med höga naturvärden, det så kallade VIC Natur.

Denna bild föreställer ett kontroversiellt hygge upptaget 1981 på Öjskogsfjällets nordsluttning. Bilden är tagen 1999 och föryngringen som till stor del utgörs av contortatall är på väg upp. Tydligare än så kan inte storskaligt skogsbruk kontra naturvård i fjällkanten illustreras. Med dagens skogsvårdslagstiftning skulle denna avverkning inte vara tillåten då den är belägen ovan gränsen för fjällnära skog där avverkning av skog med höga naturvärden inte får ske.

Om Dalarnas fjällskogar i allmänhet

Metria har på Naturvårdsverkets uppdrag utfört en analys av förekomsten i Dalarna av så kallde kontinuitetsskogar (k-skogar), dvs skogar som inte har varit föremål för modernt kalhyggesbruk och därmed har varit varaktigt skogklädda. Utifrån satellitbildsdata och äldre flygbilder har man med god precision kunnat kartera återstående skogar som med hög sannolikhet hyser höga naturvärden (Metria, 2023. Preciserad kartering av kontinuitetsskog i Dalarnas län. Metria AB på uppdrag av Naturvårdsverket - i manus).

I tabellen nedan summeras areal och andelar av k-skog inom den fjällnära skogen, dvs skogen ovanför gränsen för fjällnära skog. Som synes skyddas en stor del av Dalarnas skyddsvärda fjällskogar inom naturreservat och nationalpark samt i några fall som biotopskydd eller genom naturvårdsavtal. Ännu återfinns dock nästan 18 000 hektar k-skog utanför de skyddade områdena vilket motsvarar 26% av den värdefulla fjällskogen. En hel del av de områdena avhandlas i föreliggande rapport.

Fjällskogens unika ställning i Dalarna (och i landet) avspeglas verkligen av att den till 91% utgörs av värdefull k-skog. Totalt finns i Dalarna knappt 107 00 hektar fjällskog varav knappt 68 000 hektar utgörs av produktiv skog (ps). Med ps menas produktiv skogsmark, dvs sådan skog som enligt skogsvårdslagen är möjlig att avverka.

	Sannolikt kontinuitetsskog (2019) ovan fjällnära gränsen. Areal (ha) och andel (%)
Totalt (ha)	97 738
Varav inom skogsmark, ha)	97 738
Varav inom ps (ha)	59 232
Andel (% av tot skogsmark)	91%
Andel (% av total ps)	88%
Varav oskyddat inom skogsmark (ha)	25 656
Varav oskyddad inom ps (ha)	17 854
Andel (% av total ps)	26%

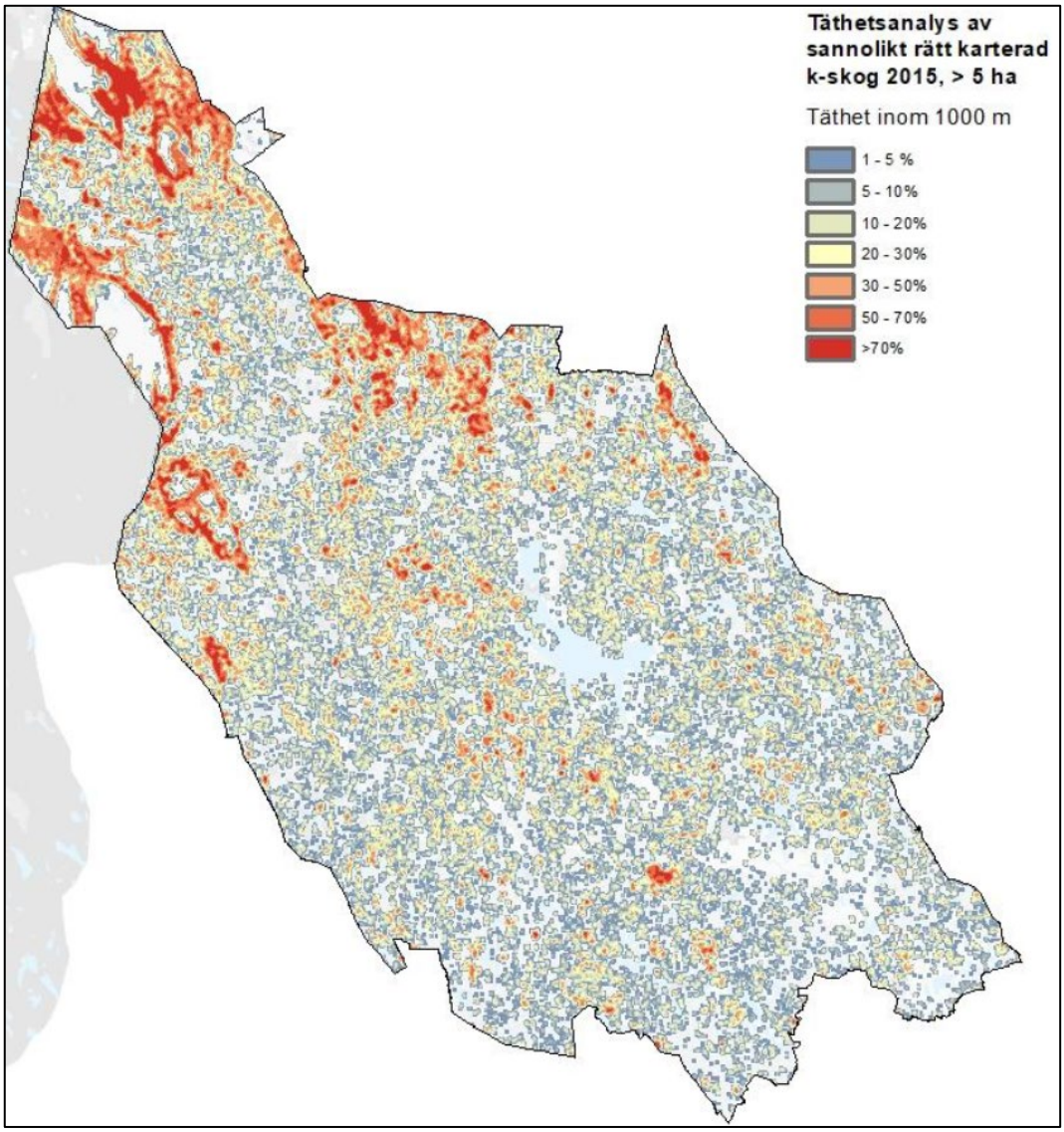

Kartan ovan, med dess kryptiska benämning av teckenförklaringen, visar mycket tydligt de fjällnära skogarnas betydelse i naturvårdssammanhang. Den bygger på en ny, förbättrad version av tidigare redovisningar av k-skog. Metria har förbättrat analysen i denna kartering och uppnått en mycket god träffsäkerhet. I kartan har tätheten av karterade k-skogar större än fem hektar beräknats så att en allt rödare färg har givits ju högre andelen k-skogar är inom ett område.

I stort sett all sammanhängande k-skog i Dalarna är belägen inom eller strax nedanför den fjällnära skogen. Dalarnas fjällområden med dess bård av k-skog framträder, liksom k-skogarna upp mot Härjedalsgränsen på skjutfältet och i norra Mora-Orsa. Tandövalamassivet sticker ut i Västerdalarna, liksom de på senare år uppmärksammade ”Vildmarksrikena” inom Ore, sydväst om Siljan samt i Venjan-södra Älvdalen. Gyllbergstrakten utgör en sydlig utpost.

Dalarnas fjällskogar – en kort beskrivning

Vegetation

Ett tidigt försök till beskrivning av Dalarnas fjällområde med tyngdpunkt på dess vegetation gjordes av Gunnar Samuelsson i arbetet ” *Studien über die Vegetation der Hochgebirgsgegenden von Dalarna”* från 1917. Samuelsson är känd som den store utforskaren av Dalarnas vegetation och flora, och vars fältuppgifter till stor del ligger till grund för Dalarnes Flora från 1949.

Samelssons beskrivningar och bilder utgör ett äldre arkiv över dåtidens vegetation och utbredningsmönster. Inte minst beskrivningarna av trädgränsen är ovärderliga för dagens miljöövervakning och uppföljning av klimatbetingade förändringar.

Dalarnas fjällskogar skiljer sig markant i vissa drag vad gäller vegetationens och florans utformning. I det följande görs en kort beskrivning av dessa särdrag utifrån utbredningskartor för några karakteristiska fjällskogsarter.

Kartorna pekar främst på avvikande rika miljöer där merparten av de mer krävande kärlväxterna påträffas. Det ska dock framhållas att den typiska fjällskogen i Dalarna är den mer eller mindre talldominerade skog som har formats av återkommande bränder och av en näringsfattig berggrund. I många områden är förhållandena till och med så extremt näringsfattiga att skogarna är helt talldominerade, lavrika och tycks förändras mycket långsamt.

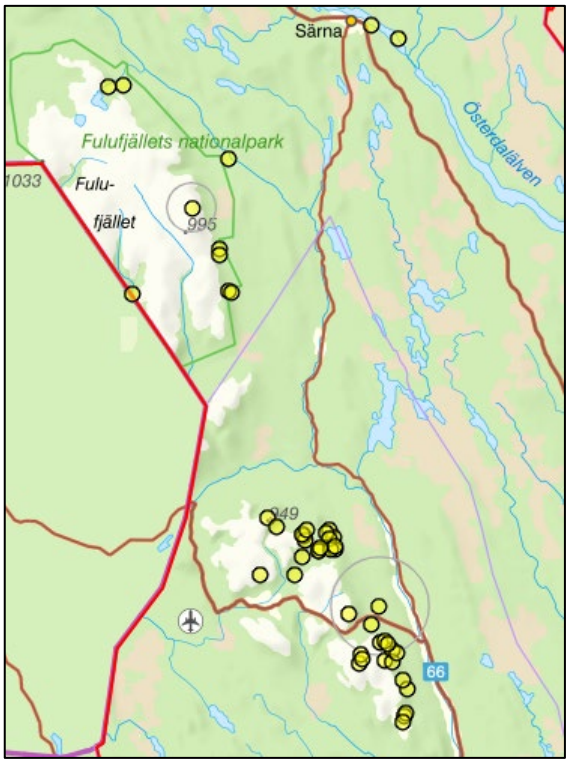

Hönsbär, *Cornus suecica*.

Hönsbäret är mycket typiskt för fjällsluttningarnas fuktiga granskogar. Förekomsten är rikligast i Transtrandsfjällen och södra Fulufjället där denna skogstyp är vanlig. Dessa fuktiga granskogar har även en rik och ofta frodig hänglavsflora där violettgrå tagellav kan förekomma ymnigt. (Spridda förekoster av hönsbär påträffas även såväl i övriga fjällområdet som söderut i Dalarna).

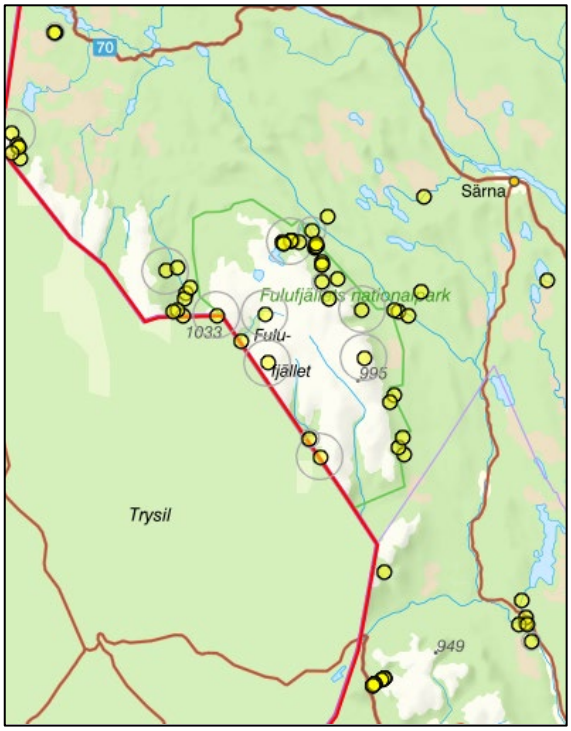

Nordisk stormhatt, *Aconitum lycoctonum*.

Förutom några ströförekomster i övriga norra Dalarna är den nordiska stormhatten en typart för de verkligt frodiga högörtgranskogar eller fjällbjörkskogar av högörttyp som finns längs Fulufjällets sluttningar samt nedanför Härjehågna. Ofta finns i dessa skogar en stor rikedom av mycket grova granlågor som kan hysa exklusiva vedsvampar som storporig brandticka, lappticka m.fl. Naturtypen är knuten till diabasförekomst i dessa sluttningar vilket medför ett helt annat utbud av näringsrikt markvatten än vad som annars är typiskt för Dalarnas fjällskogar.

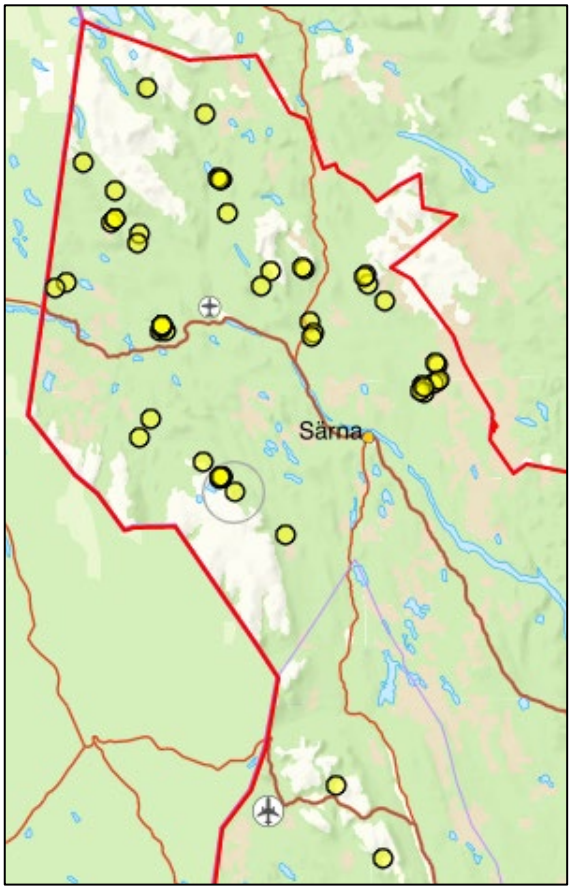

Taigaskinn, *Laurilia sulcata*

Taigaskinnet är en utpräglad fjällskogsart som endast påträffas i de minst påverkade fjällgranskogarna – vilket innebär att merparten av förekomsterna ligger inom befintliga reservat.

Fjällskogens historia

Detta skulle kunna vara platsen för att försöka sammanställa de källor som finns rörande fjällskogens historiska utnyttjande. Dessvärre finns inte utrymme för detta inom föreliggande redovisning. Istället får den som vill förkovra sig i ämnet nedan en sammanställning av tillgänglig litteratur som ger ett urval av de bitar som krävs för att lägga fjällskogarnas pussel. Faktum är att många av de skildringar som finns av norra Dalarnas skogar beskriver det framväxande skogsbruk som i varierande grad aldrig nådde just fjällskogen – därav dessa skogars höga naturvärde idag.

Ett stycke ur Linnés Dalaresa från den 17 juli 1734 kan få tjäna som en kort sammanfattning av hur fjällskogarna med stor sannolikhet såg ut över större delen av norra Dalarna under tiden innan det kommersiella utnyttjandet. Beskrivningen avser skogarna i området mellan Städjan och Idre, dvs trakten vid nuvarande IdreFjäll:

Skogen emellan berget och Idre var beklagelig att påse, huru vartannat trä var torrt och förvissnat av skogseld, dels såg man ock andra skogar runt omkring Idre, vilka på jorden voro vite av nyss uppvuxen renmossa, på stammen svarte av brand, grenarna grå och förtorkade. En del av topparna gröna med litet liv, att en enda blåst mer här skulle uträtta än tusende nerhuggare ett helt år.

Det kommersiella skogsbruket fick sin begynnelse i norra Dalarna under 1800-talet då flera händelser inträffade som underlättade skogarnas ianspråkstagande. Storskifte, avvittring av Kronans skogar genom bildande av kronoparker samt avsättande av besparingsskogarna skedde under 1800-talets senare hälft. De nybildade skogsbolagens omfattande uppköp av skogsmark bidrog ytterligare till att den tidigare mer eller mindre gemensamt ägda skogen kunde kommersialiseras och ett omfattande skogsbruk inledas. Till en början skedde brukandet i form av så kallade dimensionsavverkningar där endast de verkliga bjässarna höggs. I många av fjällskogarna är detta de enda ingrepp som har skett och de gamla stubbarna är ännu tydliga. Utvinning av specialsortiment som props och slipers gjorde att även sådana träd som växte högt upp mot fjället och inte dög som sågvirke kunde få ekonomisk betydelse. Människans utnyttjande av naturresursen skog fann inga gränser.

För att kunna frakta timmer längre sträckor var länge flottning den enda möjligheten. Detta fick till följd att avverkningar vid Transtrandsfjällen kom att ske långt tidigare än uppe i Särna-Idre i och med möjligheten att flotta till Klarälven (1830-talet). Flottlederna i de båda Dalälvarna är av senare datum: på Fuluälven-Görälven från 1870-talet och Österdalälven från 1890-talet.

Topografiska hinder, stora avstånd, brist på fraktmöjligheter på grund av outbyggda vägar och flottleder och fjällskogarnas ofta avvikande

virkeskvalitet har gjort att virkesfronten, dvs de från söder avancerande systematiska avverkningarna, har stannat upp på varierande avstånd från fjällranden. Lika fullt finns otaliga inslag av skogsbruk av varierande grad i fjällskogarna. Det kan vara avverkningar från 1950 -60 tal som lämnade skogar av så kallad tras-och restkaraktär. Dessa skogar har idag ofta en ganska ursprunglig karaktär och kan tack vare de kvarlämnade träden ha en tillräcklig trädkontinuitet för att hysa en rik mångfald och åtminstone mindre krävande rödlistade arter.

Med kalhyggesbrukets inträde från 1970-talet kom en hel del av våra fjällskogar att avverkas med storskaliga och radikala metoder. Mycket omfattande planteringar av contortatall utmärker dessa ingrepp. Inte sällan är den nedre gränsen för de i denna rapport utpekade värdefulla skogarna dragen längs dessa biologiskt mycket triviala skogar.

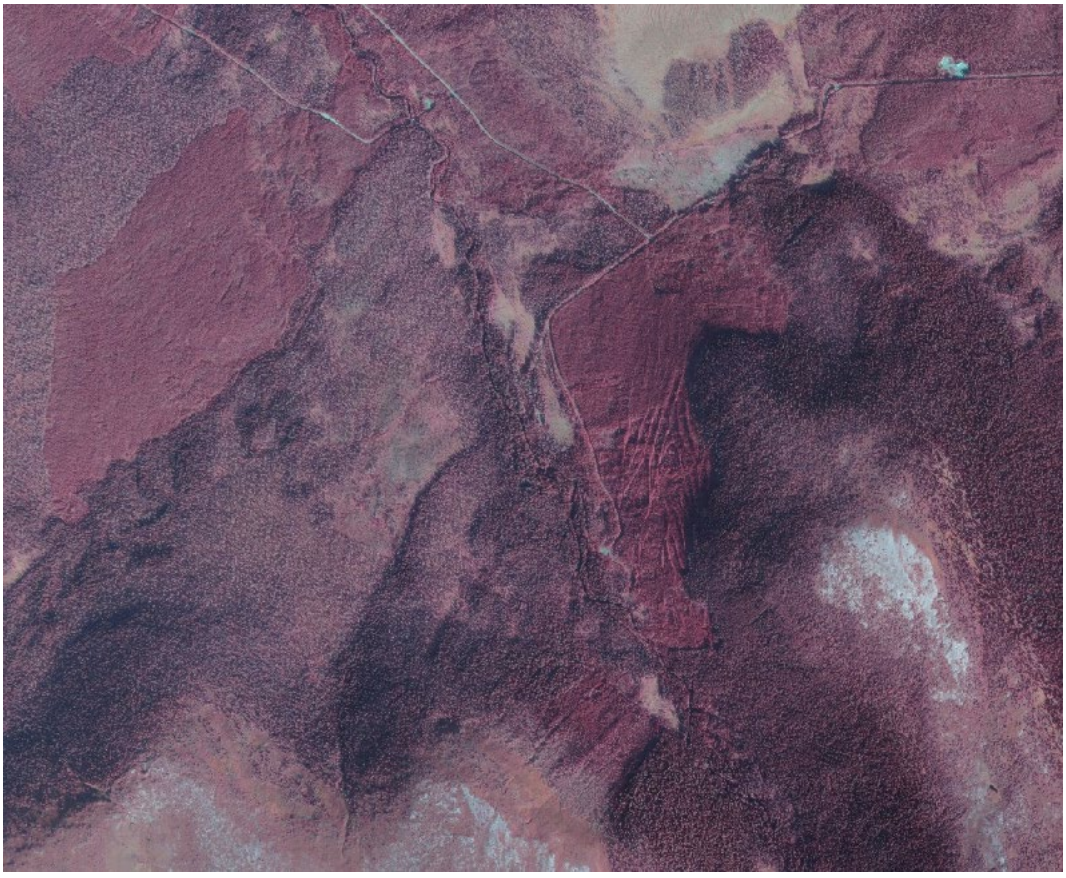

Radikalt ekosystembyte från 1981 i fjällskogen vid Öjskogsfjället-Syndalskläppen i Transtrandsfjällen. Uppväxande contortatall syns som ljusröda områden (i nederkant av flygbilden syns dock en naturlig ”föryngringsyta” orsakad av en lavin). Se även markbilden några sidor tidigare.

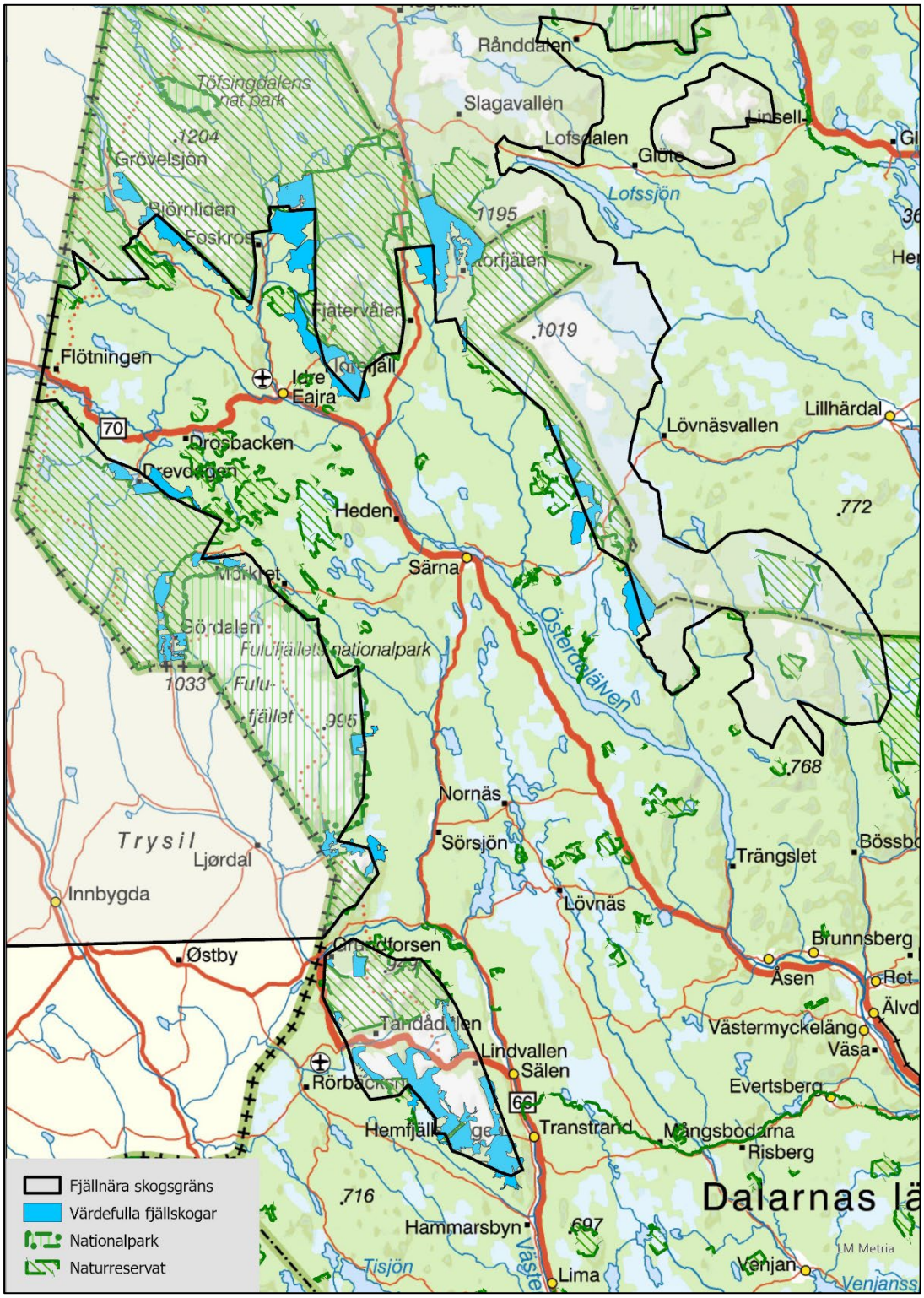

Karta över de områden som har avgränsats och redovisas som värdefull fjällskog i denna rapport. Även områdenas läge i förhållande till gränsen för fjällnära skog och till övriga skyddade områden framgår.

Fjällskogens betydelse för rennäringen och renbetets betydelse för fjällskogen

Renbete är en mycket påtaglig ekologisk faktor i de skogar som ligger inom renbetesområdet, dvs i praktiken området öster om Österdalälven från skjutfältsgränsen i söder och vidare norrut upp till Norge- och Härjedals-gränsen. Bete utanför detta område sker mer sporadiskt och är av mindre betydelse i detta sammanhang.

Ett av fjällskogens karaktärsdrag är mängden av lavar, såväl markens ren-fönster- och islandslavar som trädens beklädnad med skägg-, garn-, man- och tagellavar. Fjällskogen i dess orörda form är således av största betydelse för rennäringen och för renarnas möjlighet att finna gott vinterbete. Ungskogar och särskilt contortaplanteringar har inte mycket att erbjuda renarna.

Skogsbrukets hänsyn till de lavrika fjällskogarna utifrån deras betydelse för renbetet har först på senare år börjat få nämnvärd omfattning.

Renbete, och förr även kreatursbete, har präglat fjällskogarna alltsedan människans inträde i bygderna och kanske tidigare än så. Ursprungligen betade vildren som med tiden kom att ersättas av tamren när samerna tog området i besittning långt tillbaka. Fäbodbruket blev allmänt och spritt från 1800-talets begynnelse i Särna-Idre och något tidigare i Lima-Transtrand. En period med ganska intensivt bete vidtog då, så intensivt att man till och med aktivt brände områden för att förbättra betet. Från andra trakter är det känt att även samerna brände för att förbättra renarnas bete.

Betet bör ha bidragit till att skogarna var glesare och ljusare genom att viden och andra buskar betades begärligt, liksom plantor av vissa träd. Betet och trampet medförde säkert i många skogstyper ett mer artrikt fältskikt med större förekomst av örter än idag.

Dagens renbetespräglade skogar och våtmarker har bibehållit något av den forna prägeln. Övergivna fäbodvallar eller andra gamla odlingar hålls öppna av renbetet till glädje för bland annat ängssvampar och låsbräkenarter. De betade tallskogarna är mycket artrika vad gäller marksvampar. Betet bidrar till att svamparna är betydligt flitigare med att bilda fruktkroppar i och med att missgynnsamma lager med mossa, ris och förna undertrycks.

Även de betade granskogarna får en speciell prägel av betet. Särskilt längs vattendrag finner man ofta att renarna gärna uppehåller sig och både betar och trampar.

Renbetets betydelse för fjällskogarna som ekosystem kan således tänkas motsvara betydelsen av bete i de kreatursprägladе skogarna i Sydsverige.

Litteratur som berör Dalarnas fjällskogar

Almquist, E. 1949: Dalarnes Flora. Med tillägg 1960 och 1970.

Bratt L., Cederberg B., Hermansson J., Lundqvist R., Nordin A.& Oldhammer B. 1993: *Särnaprojektet. Inventeringsrapport från en landskapsekologisk planering.* Specialnummer av Dala-Natur.

Bratt, L och Rafstedt, T. 1990: *Våtmarker i Kopparbergs län.* Länsstyrelsen i Kopparbergs Län 1990:2.

Bratt, L. (red.) 2004: *Fulufjällets vegetation och flora.* Naturvårdsverket, Rapport 5430.

Ebeling, F. 1965 *Samhället och ödemarkslandskapet – Markanvändningsfrågor i Övre Dalarnas fjällområden.* Kungliga Skogs- och Lantbruksakademin. Tidskrift 1965:3

Ericsson, S. 1997. *Alla vill beta men ingen vill bränna*. Rapporter och uppsatser 8. Institutionen för skoglig vegetationsekologi, Swedish University of Agricultural Sciences, Umeå.

Forslund, M, Kolmodin, U och Svenson, S-Å. 1982: *Skyddsvärda fågelmyrar i Kopparbergs län*. Länsstyrelsen i Kopparbergs län 1982:4.

Forsslund, K-E. 1917–1924: *Med Dalälven från källorna till havet*. Främst delarna ”Storån” och ”Fulu fjäll och Transtrand”.

Hagström E. 2019: *Storbron förr och nu*.

Hellstrand, G. 1980: *Flottningen i Dalälven.*

Hellstrand. 1981: *Särna-Idre 300 år. En hembygdsbok*. 1945, nytryck 1980

Henricson, E. 2001-2009: *Idre Bygdebok*. Del I-III.

Hjelmqvist, S. 1966: *Berggrundskarta över Kopparbergs län*. SGU Ser.Ca, Nr.40.

Kardell L, Arvidsson B & Nilsson E. 1982: *Tandövala – vårt sydligaste lågfjäll*? Sveriges Lantbruksuniversitet, rapport 24.

Kardell, L. 2004: *Svenskarna och skogen, del II. Från baggböleri till naturvård*. Skogsstyrelsen.

Kullman, L. & Öberg, L. 2015: *Trädgräns i fjällen.* Länsstyrelsen Jämtland 2015:4

Kullman, L. 2016: *Fjällen, klimatet och människan*. Svensk Botanisk Tidskrift. Vol. 110, ht 3-4.

Lingw, K. 1931: *Särnas och Idres äldre historia*. I: Dalarnas Hembygdsbok 1931.

Ljung, T. 2004: *Ödebygdsminnen*. Ödeshög.

Lundqvist, G. 1951: *Beskrivning till jordartskarta över Kopparbergs län*. SGU Ser. Ca, Nr 21.

Lundqvist, R. 1990: *Transtrandsfjällens skogar – en naturvärdesinventering av vårt sydligaste fjällområde.* Länsstyrelsen i Kopparbergs län 1990:1.

Lundqvist, R. 1997: *Dalarnas urskogar*. Länsstyrelsen Dalarnas län 1997:4.

Lundqvist, R. 2002: *Fulufjället-Nationalpark i Dalafjällen.* Naturvårdsverket.

Länsstyrelsen Dalarna 2012: *Åtgärdsplan för flottledsrensade vattendrag i Dalarnas län. Rapport* 2012:12.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län. 1988: Naturvårdsprogram för Kopparbergs län.

Mattsson J-E. 1999: *Lima besparingsskog*

Naturvårdsverket 1986: *Naturvård i fjällen*. Naturvårdsverket

Niklasson L. 2014:*Furan i fjälldalen. Där skogen gör sig hörd.*

Pettersson T-J. m.fl. (red). 1991: *Lima och Transtrand. Ur två socknars historia.*

Samuelsson, G. 1917: *Studien über die Vegetation der Hochgebirgsgegenden von Dalarna.* Nova Acta Regiae Societas Scientiarum Upsaliensis, ser IV, vol 4 n:o 8.

Sander, J. 2005: *Brand i Fulufjällets nationalpark – en brandhistorisk analys med förslag för framtida skötsel.* Länsstyrelsen Dalarnas län 2005:1.

Segerström, U., Hörnberg, G. & Bradshaw, R. 1996: *The 9000-year history of vegetation development and disturbance patterns of a swamp-forest in Dalarna, northern Sweden*. The Holocene 6.1.

Soyez, D. 1971: *Geomorfologisk kartering av nordvästra Dalarna*. Stockholms Universitet, Naturgeografiska Institutionen.

Svenska Naturskyddsföreningen. 1978: *Fjällskog*. SNF årsbok 1987.

Vidare kan nämnas de böcker som Naturskyddsföreningen i Dalarna och Dalarnas Botaniska Sällskap har gett ut. De behandlar inte fjällskogarna specifikt, men mycket av det som skrivs har relevans även i detta område.

Naturskyddsföreningen har utgivit böckerna:
Dalaskogen – till minne? –1990
Särnaprojektet (se ovan) –1993
Men skogen är ju grön... – 1997
Skogslandskap farväl – 2017

Naturskyddsföreningen i Mora:
Väglös Vildmark –1988

Dalarnas Botaniska Sällskap:
Hotade och Sällsynta Växter i Dalarna – Kärlväxter – 1993
Hotade och Sällsynta Växter i Dalarna – Mossor och Lavar – 2008
Hotade och Sällsynta Växter i Dalarna – Svampar – 2023 (under utgivning)

OMRÅDESBESKRIVNINGAR

MALUNG-SÄLENS KOMMUN

1. Bredvallsfjället.

Areal: 938 ha varav 615 ha fjällnära skog och 32 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är BillerudKorsnäs och privata.

Skogarna på Bredvallfjället är mestadels talldominerade och håller genomgående höga naturvärden. Vissa partier ser ut att helt sakna spår av avverkning. Uråldiga tallar växer sida vid sida med yngre generationers tallar. Torrakor, högstubbar, lutande granspiror och spretiga fjällgranar skapar en fin naturskogskänsla. Rikligt med brandspår i form av kolade högstubbar och stora brandljud i vresiga tallar vittnar om att skogseldar har härjat i området även om det ligger långt tillbaka i tiden. Många av tallarna är gott och väl över 200 år och enstaka över 400 år. Många granar är över 300 år. I de brantaste partierna av Bredvallfjällets västsluttning växer nästan ren urskogsartad granskog. Ett parti med åsryggar och smådalar i södra delen av Bredvallfjället utgör ett intressant område. Här och var bryter mindre småmyrar av i fjällsluttningarna.

Mellan Bredvallfjället och Gammelsäterfjället löper en djup ravin som kallas Hällkällgraven – en mycket speciell miljö. I övre delen av ravinen kommer en bäck ner från en myr mellan fjällen. Bäcken rinner ner över stenhällar i ett litet vattenfall ner till en mindre tjärn innan den fortsätter i den djupa ravinen. Intill tjärnen finns öppna blockområden. Den fuktiga miljön i ravinens botten skapar speciella förutsättningar för krävande arter och kring vattenfallet växer bland annat trådbrokslav och broktagel.

Gammelsäterfjällets västsluttning ner mot ravinen är helt grandominerad vilket står i stor kontrast mot östra sluttningen som består av en gles talldominerad skog. Källstråk med rikare vegetation finns på flera ställen där arter som trolldruva, kransrams, ögonpyrola, hässlebrodd och lundarv kan nämnas. Kambräken finns också spritt i området på enstaka ställen.

Österut mot Hemfjällstangen växlar skogen mellan att vara grandominerad till nästan ren tallskog. Norrut på Gammelsäterfjället är skogen lågvuxen och urskogslik. Vid Trollgraven finns hänglavsrika utströmningsområden med garnlav på frodigare granar. Annars tar fjällheden vid och bara närmast vattendragen norrut i Storfjällgraven och Mellanfjällsgraven håller skogen emot.

Ett trettiotal rödlistade arter har noterats i området, förutom de som nämnts ovan, finns t.ex. skuggnål, brunpudrad nållav, norsk näverlav, lunglav, gammelgransskål, lappticka, rynkskinn, violmussling, tajgaskinn, gropig brunbagge, dvärgbägarlav, vitplätt, tallticka, granticka, gränsticka, stjärntagging, ullticka, doftskinn och violettgrå tagellav.

Stora delar av Bredvallsfjället är talldominerade. Foto: Sebastian Kirppu.

Myrlänta delar domineras istället av gran med inslag av björk. Foto: Sebastian Kirppu.

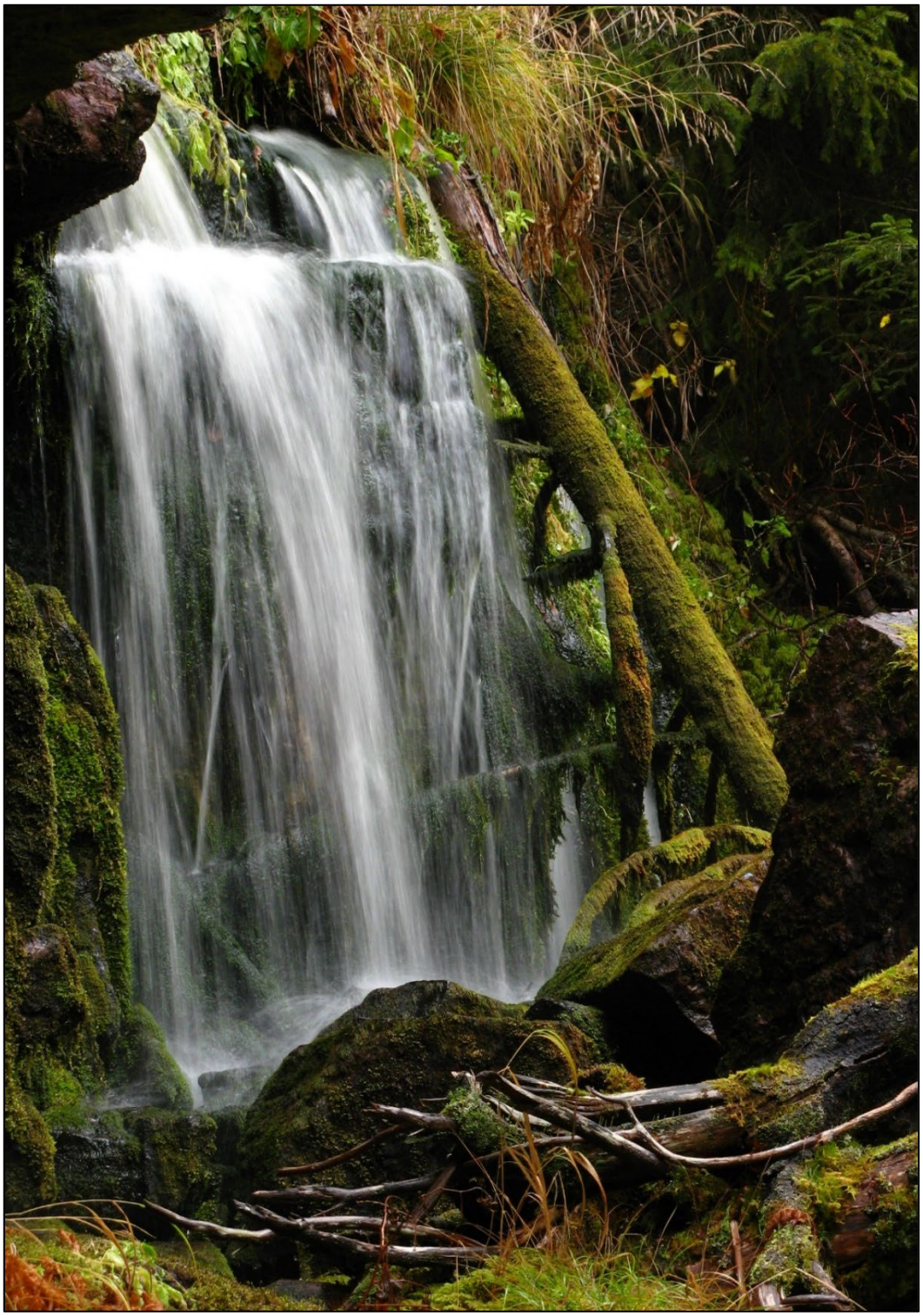

Vattenfall i Hällkällan – en värdefull miljö för många sällsynta mossor och lavar. Foto: Sebastian Kirppu.

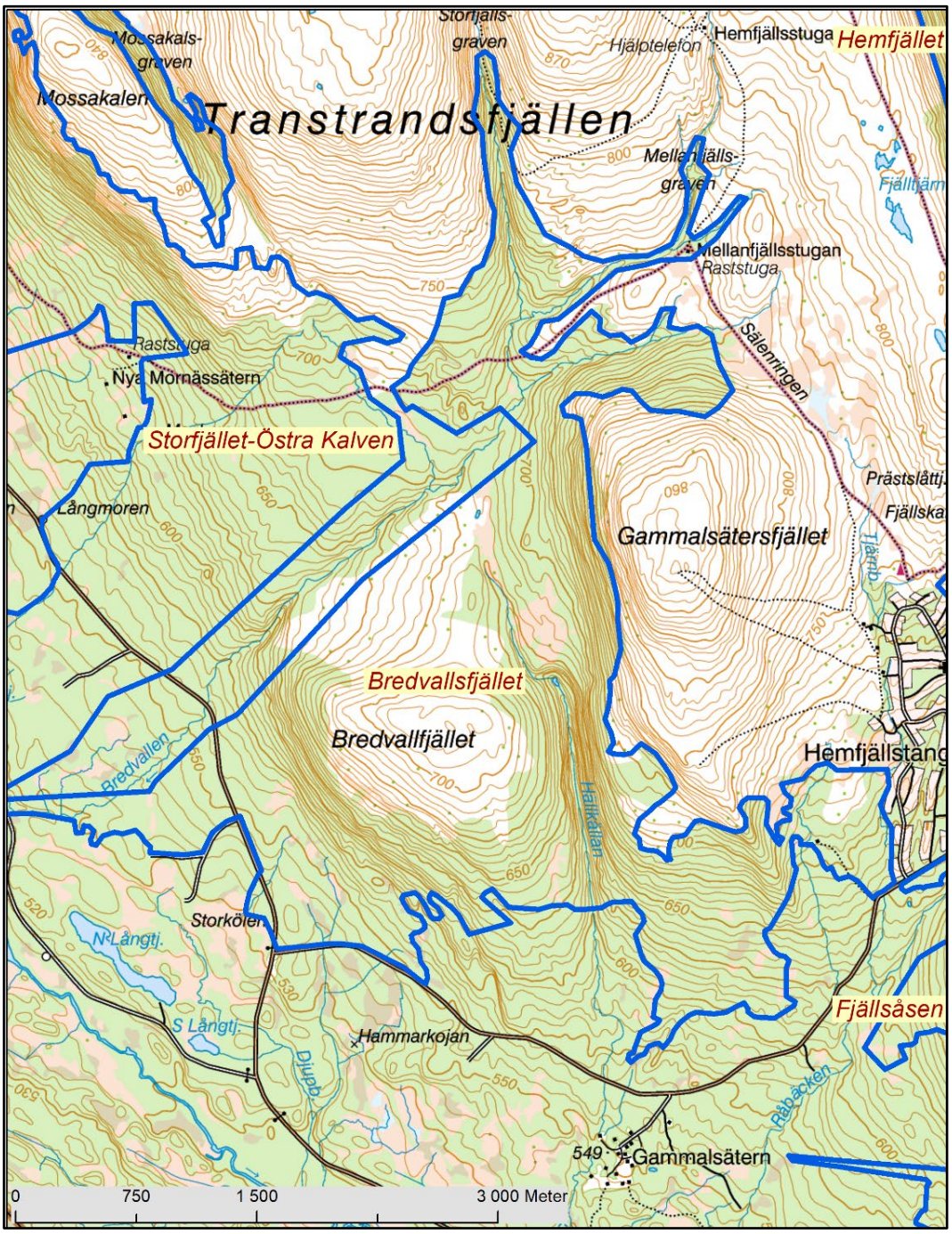

Det stora, sammanhängande gammelskogsområdet vid Bredvallsfjället. Luckan mot Storfjället-Östra Kalven utgörs av det nyligen bildade naturreservatet Bredvalla.

2. Fjällsåsen

Areal: 1534 ha varav 657 ha fjällnära skog och 369 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är BillerudKorsnäs, Besparingsskogar och privata.

Fjällsåsen med sina 717 meter över havet är högsta punkten i området och är en glest trädbevuxen flack vard som söderut och österut övergår i Fjällsåskölens fattiga backmyrar. På Fjällsåsens sydsluttning är skogen bitvis mycket gles och mager och växlar mellan fattiga glest tallbevuxna ljungmyrar till tätare talldominerad skog. Skogen är en blandning av gran och tall i olika proportioner, allt från ren granskog till ren tallskog. Torrfuror, tallhögstubbar och grova dimensionsavverkningsstubbar finns spritt i hela området och även enstaka gamla kolade brandstubbar. På ett fåtal högstubbar kan man hitta varglav. Längre ner i sydsluttningen finns ett flertal säregna ås/dalformer parallella med höjdkurvorna. Nedåt i sluttningen blir skogen alltmer högrest och virkesrik med den blandning av ståtliga furor och risigare granar som tillsammans med den kuperade terrängen skapar ett idylliskt lugn.

Från Hemfjällstangens stugby nordväst om området utgår skidspår som sträcker sig både norr, öster och väster om Fjällsåsen. Berggrunden utgörs i nordväst av mager sandsten men upp på Skäftåsen i öster och söderut längs Näsvallen ger den underliggande dibasen utslag i rikare vegetation och frodigare granskogar på flera ställen. Öster om Fjällsåsen rinner Näsvallen som en pulsåder genom hela området. I norr flyter den genom en svag försänkning mestadels omgiven av skog men delvis även av svagt sluttande myrar. Ju längre söderut man kommer desto djupare nerskuren blir bäcken och strax söder om Näsvalltäkten faller den ner i en djup ravin kantad av branta produktiva granskogsluttningar med upp till 80 cm grova granar. Här är den rara blåtryffeln påträffad. Längs Näsvallen finns flera områden med örtrik vegetation där bl.a. hässlebrodd, tolta och svart trolldruva förekommer. Även järvarna gillar Näsvallens ravin och passerar regelbundet här, där vissa blockiga, oländiga sluttningar utgör fina tillhåll för järv. Förutom Näsvallen avvattnar ytterligare tre bäckar området söderut och alla tre är delvis nerskurna i förkastningsklyftor vilka bidrar till fuktiga stabila mikromiljöer. I Rösjöbäckens ravin är trådbrosklavens förekomst ett tecken på detta.

Söder om Skäftåsen och öster om Näsvallen finns det stora myrmosaikkomplexet Källmyran med flera små tjärnar och rikligt med tallklädda myrholmar. Dimensionsavverkningen har här skattat skogen på de grövsta och äldsta tallarna och det är ont torrtallar. Vissa ligger däremot lumpade på marken. Kring Källmyran och Svinhålsklittarna hittar man också en del mycket gamla brandstubbar.

Skogen i området har påverkats av dimensionsavverkningar men inte av moderna skogliga ingrepp. Stämpelspår i gamla torrfuror och ännu levande

granar och furor vittnar om äldre skoglig verksamhet. Generellt är medelåldern i skogarna 150-200 år men med rikligt inslag av mer än 200-åriga träd. Gamla, stora myrstackar upp till tre meter höga förekommer på flera ställen och är ett tydligt tecken på lång kontinuitet i skogen. I några mindre områden växer drygt 100-årig skog. Dessa yngre bestånd finns framför allt i produktiva granskogar i Skäftåsens östsluttning och längs Näsvallen. Skogarna har dock stått orörda så länge att naturskogsvärden har hunnit utvecklas och rödlistade naturskogsarter förekommer frekvent. Inga noggranna artinventeringar har genomförts men trots det har ett 40-tal rödlistade arter noterats. Kring Mickelbodarna i norra änden av om området har flera sällsynta nattfjärilarna fångats – urskogsfly, skägglavmätare, grå blåbärsfältmätare, baltiskt skogsfly och backjordfly. Några andra utpräglade naturskogsarter som registrerats är rynkskinn, skuggblåslav, violettgrå tagellav, kortskaftad ärgspik, mörk kolflarnlav, gammelgransskål, skuggnål, luddfingersvamp, gräddporing, lappticka, tallticka, stjärntagging, doftskinn, tretåig hackspett och lavskrika.

Mitt i området finns en säter på Näsvallstäkten med tre byggnader dit en väg leder. Dessutom finns Färnmyrkojan intill Färnmyren vilken används som jaktkoja. I övrigt saknas byggnader.

Området har som helhet en stor variation av miljöer från brandpåverkade rena tallskogar till djupa bördiga granskogar med raviner, lodytor och bäckar samt olika typer av myrar, myrmosaiker, backmyrar, källor och små tjärnar.

Svagt sluttande myrar med gles höglägesgranskog och rikligt med torrgranar på Fjällsåsens östsluttning.

Utsikt österut från Fjällsåsen. Gles tallskog på myrartad mark.

Myr och gammal tallskog uppe på Fjällsåsen.

Produktiv hänglavsrik granskog med stor skiktning och intern dynamik. Rikligt med högstubbar och granlågor, här längs Näsvallen i närheten av Svinhålsklittarna.

Myrmosaik med tall på myrholmarna på platån mellan Näsvallen och Rösjöbäcken.

Avgränsning av den värdefulla skogen vid Fjällsåsen

3. Granfjällsstöten

Areal: 63 ha varav 57 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är privata.

Sluttningen av Granfjällstöten börjar uppifrån med främst tall och glasbjörk igenväxande på kalfjället där nedåt sedan spridda grankloner succesivt kommer för att sedan övergå i en barrnaturskog. Skogen i sluttningen har troligen aldrig varit kalavverkad men har blädats bitvis hårt. Skogen är naturligt uppkommen och har inte skötts med moderna brukningstekniker under överskådlig tid. Skogen har varierad karaktär och i stora delar är den i princip orörd i modern tid. Längs de båda bäckdalarna för Flatbäcken är andelen död ved bitvis mycket hög och översilningsmark frekvent. Längst den södra Flatbäcken finns ett område med skog utan spår från någon form av skogsbruk. En skogsbilväg har brutits genom området 2019. Området håller mycket höga naturvärden. Bland intressantare funna arter märks doftskinn, gransotdyna, kandelabersvamp, blackticka, grantickeporing, skuggnål, knärot och tretåig hackspett.

Granfjällsstöten sedd på håll.

Virkesrik granskog vid Granfjällsstöten.

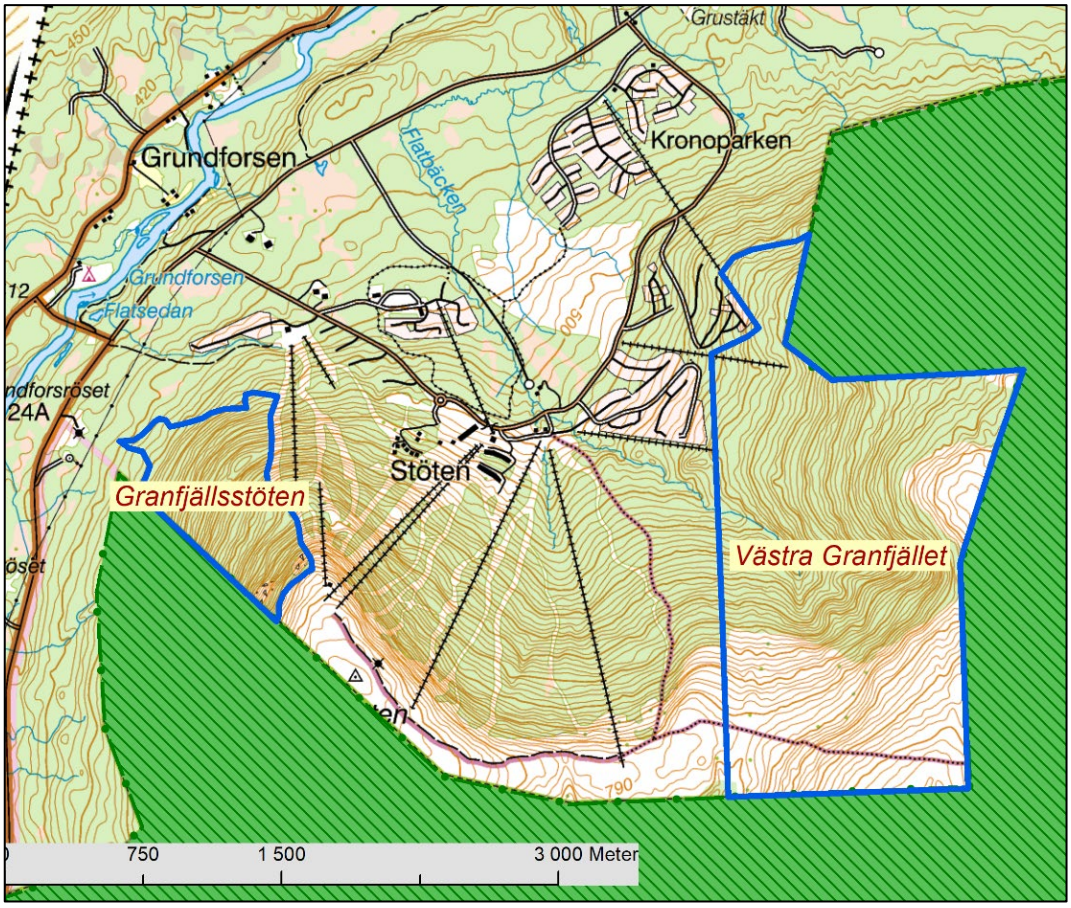

4. Hemfjället

Areal: 646 ha varav 357 ha fjällnära skog och 225 ha ick fjällnära skog. Dominerande ägare är BillerudKorsnäs, Besparingsskogar och privata.

Stort sammanhängande område som löper längs Hemfjällets ostsida. I norr angränsar skogen till Lindvallens skidanläggning och pågående stugbyut-byggnad.

Till stor del utgörs skogen av gles fjälltallskog samt av mer eller mindre källpåverkad granskog. Skogen har aldrig varit kalavverkad men har historiskt utsatts för hård blädning och omfattande bete. Närheten till fjället gör också att historiskt har det varit hårt att producera träd men nuvarande klimatförändring har gynnat skogens avancemang uppåt mot fjället. Dels tack vara 40 talsföryngringar men nu lyckas föryngring av skog över det mesta av Transtrandsfjällen. I området finns bitvis ett stort inslag av låg- och högört, speciellt i de källpåverkade områdena. Bitvis är det hög bonitet men mängden död ved är förvånansvärt låg. Dock det finns återkommande liggande grov högkvalitativ granved. Mycket av den döda veden är stående döda granar.

Granskog med ormbunkar typisk för stora delar av Hemfjällets sluttningar.

Ibland tränger skarpa klippkanter fram i sumpskogen och skapar intressanta miljöer med små porlande vattenfall och vattensamlingar. Hög luftfuktighet gynnar arter som lunglav och skrovellav, vilka båda förekommer i fertila stadier med apothecier. Fynden av rödlistade arter är knuten till död granved

samt gammal gran men också gamla lövträd och den näringsrika berggrunden. Olov Tranberg hittade 2019 en för vetenskapen obeskriven knappnålslav i områdets norra del. Sedan tidigare är området känt för den artrika floran av hagfibblor, varav många sällsynta och hotade arter, möjligen en rest från skogsbetets tidevarv.

Området har generellt synnerligen höga naturvärden eller höga naturvärden.

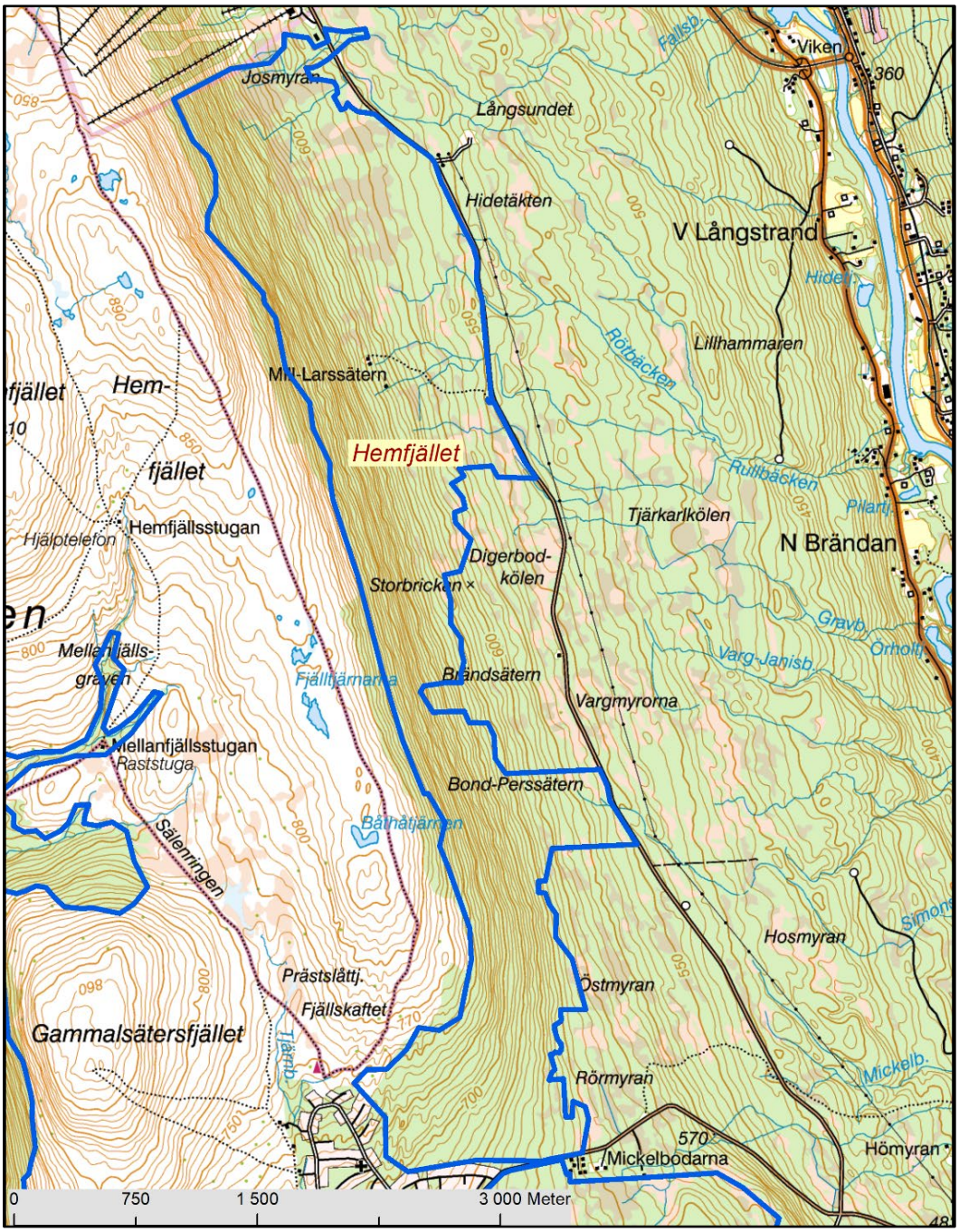

5. Hundfjället

Areal: 419 ha varav 389 ha fjällnära skog och 4 ha ick fjällnära skog. Dominerande ägare är Besparingsskogar.

Sammanhängande sydvästsluttning av Hundfjället som domineras av gles gammal fjälltallskog med inslag av senvuxen gran, gammal björk och även gammal rönn och sälg. Frisk blåbärstyp alternerar med fuktigare myrlänta delar och även inslag av lavrikare typ. Området har till stor del gallrats i modern tid men området håller ändå frekventa naturvärden i grova tallågor, torrakor samt brandstubbar. Där det är mer grandominerat är skogen oftare mer produktiv. Nästan hela slutningen har rikligt med garnlav. Ett mindre område vildbrann 2018. Brandfältet som är någon enstaka hektar har brunnit ganska försiktigt och endast enstaka träd har skadats eller dött. I östra delen är ett större område av tall ogallrat.

I området hittas rikligt med garnlav men också frekvent med violettgrå tagellav. Enstaka fynd görs av lunglav, ullticka, kolflarnlav mm.

Området håller höga naturvärden och mycket höga naturvärden.

Gles tallskog som gränsar mot tät ungskog på Hundfjället.

Området som brann 2018.

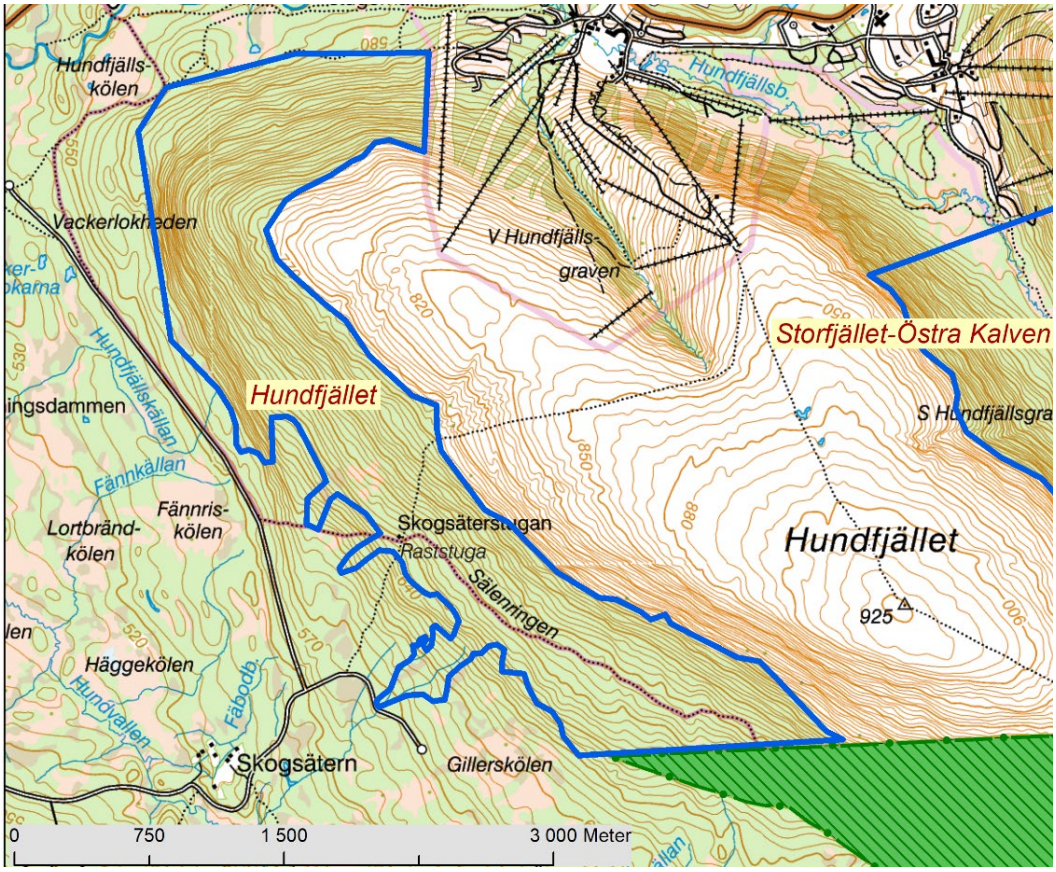

6. Lekåsen

Se område 19 i Älvdalens kommun

7. Närdalen

Areal: 104 ha varav 63 ha fjällnära skog och 37 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är Besparingsskogar.

Den västvända fjällsidan vid Närsjön består av stenig och kuperad terräng. Stora delar är svåra att röra sig i och har således en lägre påverkansgrad av skogsbruk, både dimensionsavverkningar samt mer moderna åtgärder. Högst upp i området mot reservatet har troligen ingen dimensionsavverkning bedrivits överhuvudtaget. I sluttningen är det stort inslag av asp, sälg och björk, troligen då området brunnit förhållandevis hårt historiskt. Många av de äldre levande tallarna har flera invallade brandljud. Mängden högkvalitativ stående och liggande död tallved är hög. Rikligt med fynd av rödlistade arter knuten till denna ved men också till kontinuitet på tall. Objektet ligger i direkt anslutning till naturreservatet Norra Transtrandsfjällen.

Området håller synnerligen höga naturvärden även om frekvensen avtar något i södra delen.

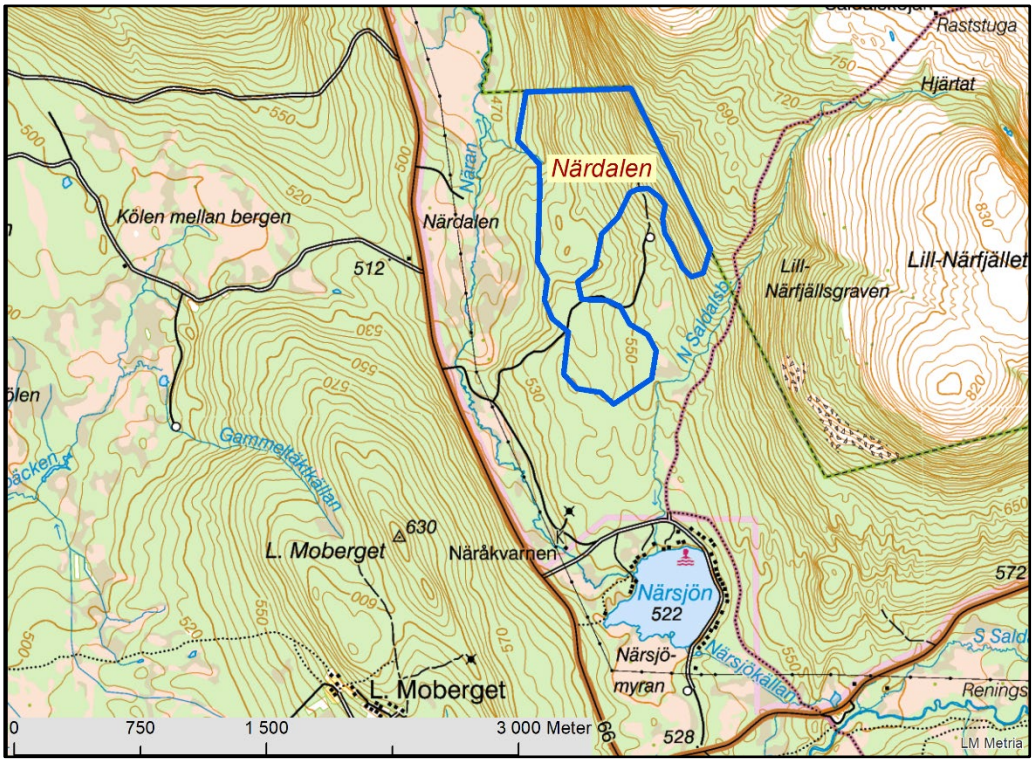

8. Näsfjällsåsen

Areal: 527 ha varav 111 ha fjällnära skog och 274 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare kommun och Besparingsskogar.

Stort sammanhängande område som löper längs Näsfjällets ost- och nordsida. I nordväst angränsar skogen till Näsfjällets skidanläggning och pågående stugbyutbyggnad.

Till största delen utgörs skogen av gles fjälltallskog med inslag av senvuxen gran och björk med fältskikt av blåbärs- och kråkbärstyp. Delar är mer eller mindre trädbevuxna impediment. Tallskogen är olikåldrig med varierande grad av gamla och mycket gamla tallar. Död ved förekommer i alla stadier och av hög kvalité, silverstubbar, brandstubbar, högstubbar, torrakor och torrträd.

Vid bäckdråg och i svackor samt öster om vägen dominerar olikåldrig grov granskog. Marken är fuktigare, bitvis blöt och örtinslaget ökar med bland annat inslag av gullpudra och trolldruva. Ibland tränger skarpa klippkanter fram i sumpskogen och skapar intressanta miljöer med små porlande vattenfall och vattensamlingar. Hög luftfuktighet gynnar arter som lunglav och skrovellav, vilka båda förekom i fertila stadier med apothecier. Sälg och rönn förekommer spritt.

Intressanta arter som noterades på lågor av gran var gräddticka, ullticka, lappticka, rosenticka, gränsticka, granticka, vedticka och rynkskinn. Förutom garnlav och violettgrå tagellav som förekommer frekvent i området, samt tidigare nämnda lunglav och skrovellav, noterades även vitmosslav på död ved samt kattfotslav och gammelgranslav på äldre gran. På en kolad silverstubbe fanns mörk kolflarnlav och vedflamlav. Spår av tretåig hackspett finns på flera träd.

Området har dimensionsavverkats men inte påverkats av modernt skogsbruk, förutom en ungskog med gran och tall om ca 13 ha som ligger ganska mitt i naturskogen. Den är oröjd och tät och skulle kunna ingå som utvecklingsmark eller undantas ur eventuellt skydd. Sammantaget är hela området mycket skyddsvärd naturskog.

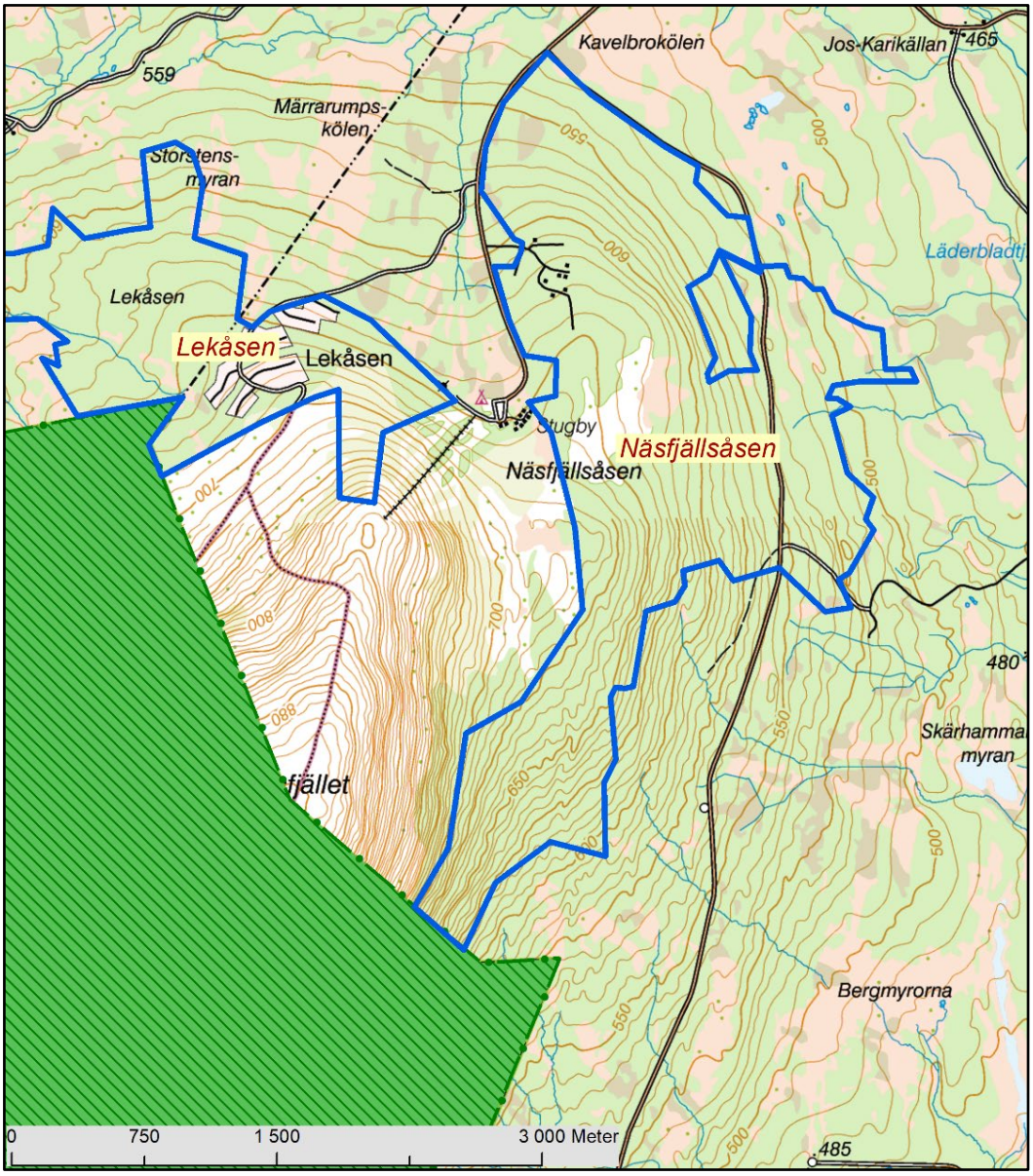

Näsfjällsåsen och Lekåsen. Den senare klyvs av kommungränen Älvdalen – Malung-Sälen.

9. Storfjället-Östra Kalven

Mornässätern - Mossakalen - Storfjället - Kvilldalen - Linddalen

Areal: 2690 ha varav 1976 ha fjällnära skog och 221 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare ärBillerudKorsnäs, Besparingsskogar och privata.

Hela västra sidan av Transtrandsfjällen består av gammal skog som inte brukats på länge, vissa delar förmodligen aldrig.

Topografin är dramatisk på många håll. Uppemot fjällkanten är det bitvis mycket brant både på Storfjället, Skogfjället och kanske framförallt Mossakalens västsida. Ner från fjällkanten löper smala raviner som är torra på sommaren men man kan föreställa sig att det är dramatiskt vattenflöde i snösmältningstider. Linddalen och Kvilldalen är djupa dalgångar med Fejmån respektive Kvillbäcken porlande i dalbotten. Nedanför de branta fjällsluttningarna förekommer på flera ställen ett småkuperat område med höga åsar och djupa gropar, ett eldorado för en orienterare. Ännu längre ner mot vägen till Vålbrändan flackar landskapet ut och fjällkanternas rörliga markvatten stannar upp och samlas ihop i flera myrar som alla avvattnas till Fejmån via större eller mindre bäckar och surdrag.

På Östra Kalvens nordöstra sluttning utgörs ett större sammanhängande område av senvuxen grandominerad naturskog med långvarig kontinuitet av gamla träd och död ved. Den döda veden består av äldre brandpräglad tallved, torrträd samt lågor i varierande grovlek. Spritt i området finns mycket gamla tallar och frekvensen gamla tallar ökar i områdets mittersta och södra parti. Nedanför sluttningen ansluter myrmark och ett par bäckar genomkorsar området vilket medför en hög och jämn luftfuktighet vilket i sin tur ger ett gynnsamt mikroklimat för hänglavar. Området har sammantaget höga till mycket höga naturvärden. Området genomkorsas av en opåverkad bäck, Färdkällan, som påverkar naturvärdena positivt. Myrområdet består av mindre men opåverkade näringsfattiga myrar som bedöms hålla höga naturvärden.

I stort sett hela området är fritt från spår av modernt skogsbruk. Skogsgränsen upp mot fjällen är diffus och tallen är oftast det trädslag som går högst upp mot kalfjället.

I de djupt nerskurna ravinerna och områden med översilande grundvatten är granskogen ståtlig, både grov och lång med tanke på höjdläget. I de delar som är magrare och saknar åtkomlig översilning dominerar tallskogen. Spritt i området finns karaktäristiska korta, tjocka tallar med rejäl pansarbark och platt krona som vittnar om åldrar på flera hundra år. På sina håll ser tallarna betydligt yngre ut även högt upp på fjällsidorna, något som kan tolkas som att skogen sakta erövrar ny mark på bekostnad av kalfjället. Skogfjällets flacka hätta är ett sådant exempel där det växer en gles skog med förhållandevis unga tallar med grova grenar men ingen gammal död ved.

Nedanför branterna är det omväxlande gran och tallskog eller barrblandskog. Skogen är olikåldrig men även de tallar som inte ser speciellt gamla ut har en ålder på uppemot 200 år. På de flackare, magrare delarna dominerar tallskogen, ofta gles och med ljung och lavtäcke på marken. Även om det finns riktigt gamla fina tallar i området så upplevs granvärdena högre. I grandelarna finns ofta rikligt med fina gamla grova lågor i olika nedbrytningsstadier. Även granarnas ålder är imponerande liksom deras grova barkstruktur och grova kjolgrenar långt ner på stammen. Garnlaven förekommer ymnigt i så gott som hela området och fullkomligt draperar granarna på flera ställen.

Listan över påträffade intressantare arter är inponerande lång: lavskrika, tretåig hackspett, bronshjon, stubbfuktbagge, tallfjällknäppare, nordlig trägnagare, reliktslända, knärot, snedbladsmossa, liten hornflikmossa, vedflikmossa, violettgrå tagellav, vedskivlav, vedflamlav, skuggnål, broktagel vitgrynig nållav, skrovellav, blanksvart spiklav, halmgul örnlav, fjällig knopplav, liten svartspik, kortskaftad ärgspik, varglav, norsk näverlav, rynkskinn, doftskinn, gränsticka, gräddticka, kötticka, stjärntagging gräddporing, fläckporing och gammelgranskål.

Åtminstone norra delen av området besöks mycket frekvent under vintern av tusentals skidåkare som åker Kalvarna runt. Även en regnruggig och dimmig septembertisdag, inventeringsdagen, möttes ett dussintal personer längs stigarna i området. Längre söderut är besökstrycket lägre även om det även där finns leder för vandrare. Kommer man utanför de stigar och leder som finns så är dock chansen/risken att stöta på människor mycket liten.

Blandskog i höjdläge med en stor myrstack som är typiskt lingonbevuxen.

Glest tallbevuxen fjällsida nära skogsgränsen.

Av höjdläget svårt pinad granskog med stora mängder torrträd.

Det kan tilläggas att Kvilldalens mossflora har inventerats år 2000 av Henrik Weibull. Han fann bland annat de sällsynta arterna västlig fingerflikmossa, skuggmossa och bäcksidenmossa. Det västliga läget och den höga nederbörden i området gynnar så kallade suboceaniska inslag bland kryptogamerna.

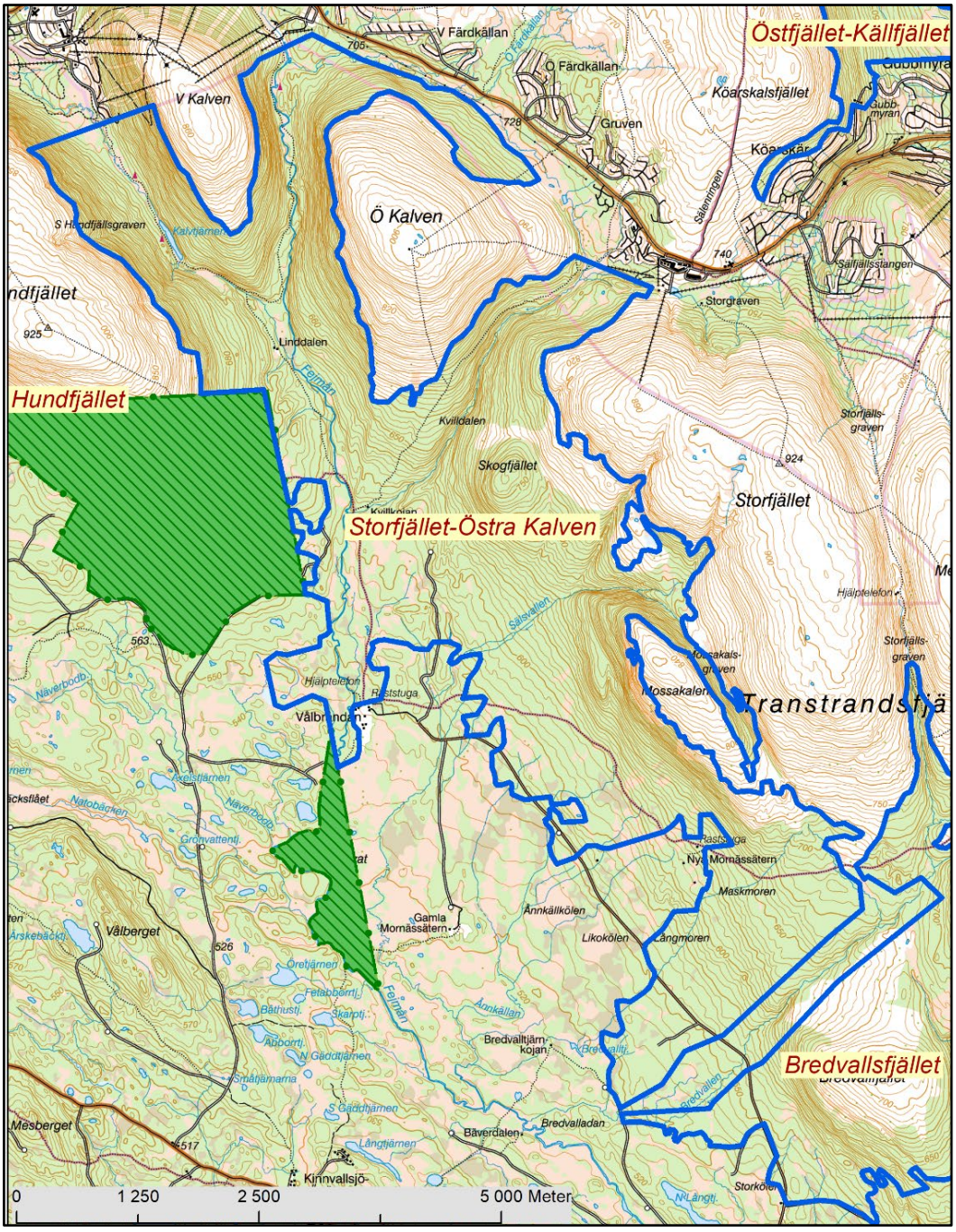

Gränsen för det vidsträcka gammelskogsområdet i södra Transtrandsfjällen vid Storfjället och Östra Kalven.

10. Västra Granfjället

(Karta: se område 3. Granfjällsstöten)

Areal: 338 ha varav 186 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är privata och BillerudKorsnäs.

Västra Granfjället är ett stort område med naturskog. Nordvästra hörnet är registrerat som nyckelbiotop av Skogsstyrelsen (N 942–2015). Skogen är varierad men har hög frekvens naturvärdesträd, strukturer, substrat samt rödlistade arter knutna till den här miljön. Skogen i sluttningen har troligen aldrig varit kalavverkad men har blädats delvis hårt. Skogen i sluttningen är naturligt uppkommen och har inte skötts med moderna brukningstekniker under överskådlig tid. Skogen har varierad karaktär och i stora delar är den i princip orörd i modern tid speciellt på de hällmarker som finns. En djup förkastningsspricka går i västöstlig riktning och längs det surdråg som rinner i sprickans dalgång växer lågörter som indikerar att visst näringsinslag finns. I norra delen av inventeringsområdet är skogen påverkad av modernt skogsbruk och är avverkad med generell hänsyn.

Vy från pist mot angränsande naturskog.

11. Östfjällets ostsluttning - Källfjället

Areal: 493 ha varav 424 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är kommun, StoraEnso AB och privata.

Från det urbana Köarskär i söder till Källfjällets gamla fäbodar i norr går en bård av gammal granskog längs Östfjällets sluttning från bilvägen vid Brattåsen med omgivande ungskogar upp emot kalfjället. Sluttningen är mestadels bördig med blåbärsris i botten. Granarna är ofta gamla och grova med grov barkstruktur och kraftiga kjolgrenar ibland ända ner emot marken. Hänglavar förekommer ymnigt i de delar där skogen är lite glesare.

Det är gott om död ved, både stående som torrgranar och liggande grova granlågor. De talrika lågorna i olika nedbrytningsstadier är oftast förrötade. Kontinuiteten på granlågor är sannolikt mycket lång.

Ett flertal bäckar rinner upp i området och fortsätter sin resa österut ner mot Västerdalälven. I anslutning till det översilande grundvattnet uppträder flera kärlväxter som ett kvitto på markens bördighet, exempelvis gullpudra, ormbär, brudborste och torta. Harticka, gränsticka, doftskinn, vitgrynig nållav och gammelgranskål är andra arter som noterats i området.

Trots närheten till stugbyarna i södra delen av området så är det inte många människor som rör sig i den här delen av Transtrandsfjällen.

Fuktig granskog, rik på lågor och hänglavar, typisk för Östfjället.

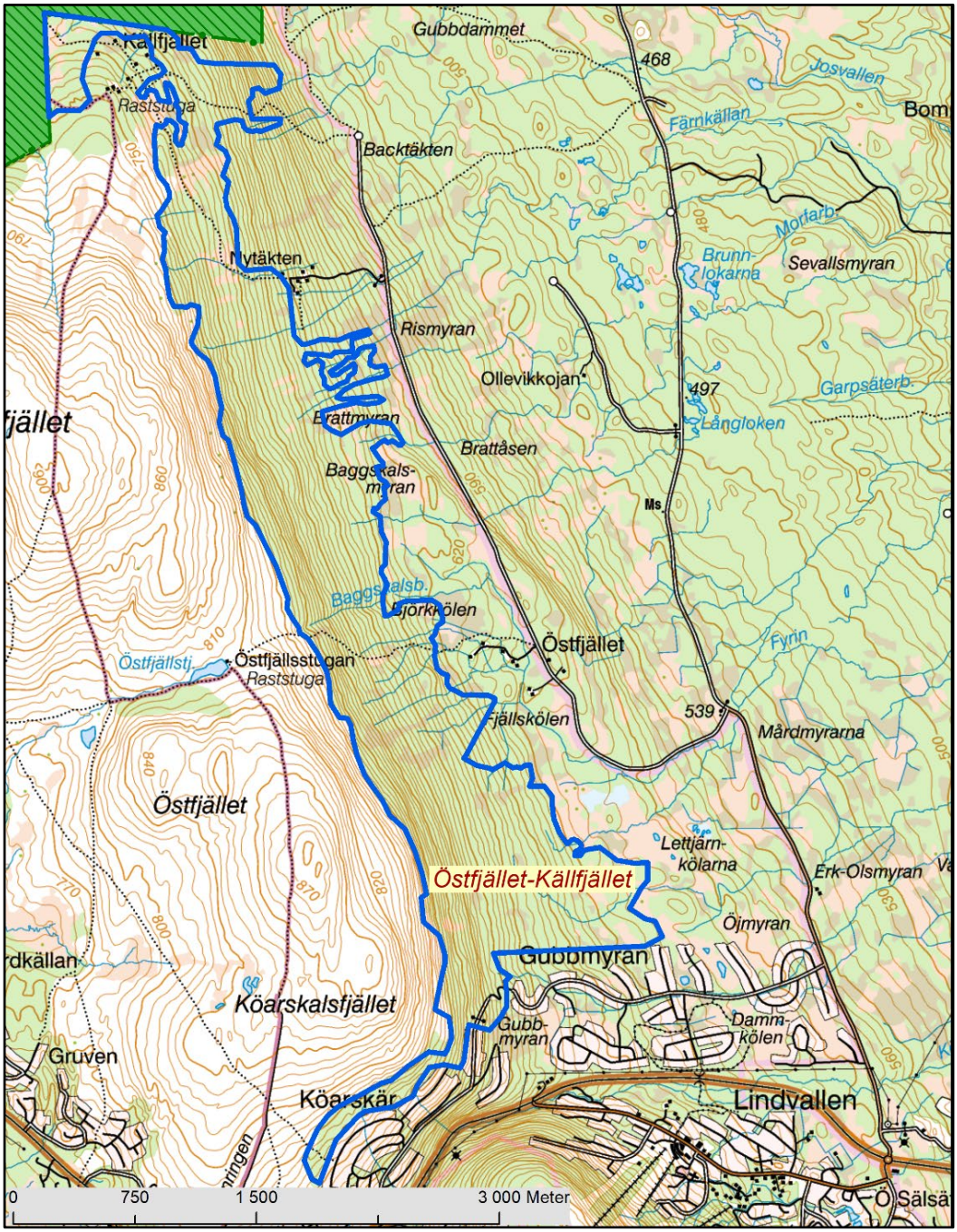

Det långsträckrta värdeområdet vid Östfjället. I norr ansluter Norra Transtrandsfjällens naturreservat.

ÄLVDALENS KOMMUN

Sydvästra delen

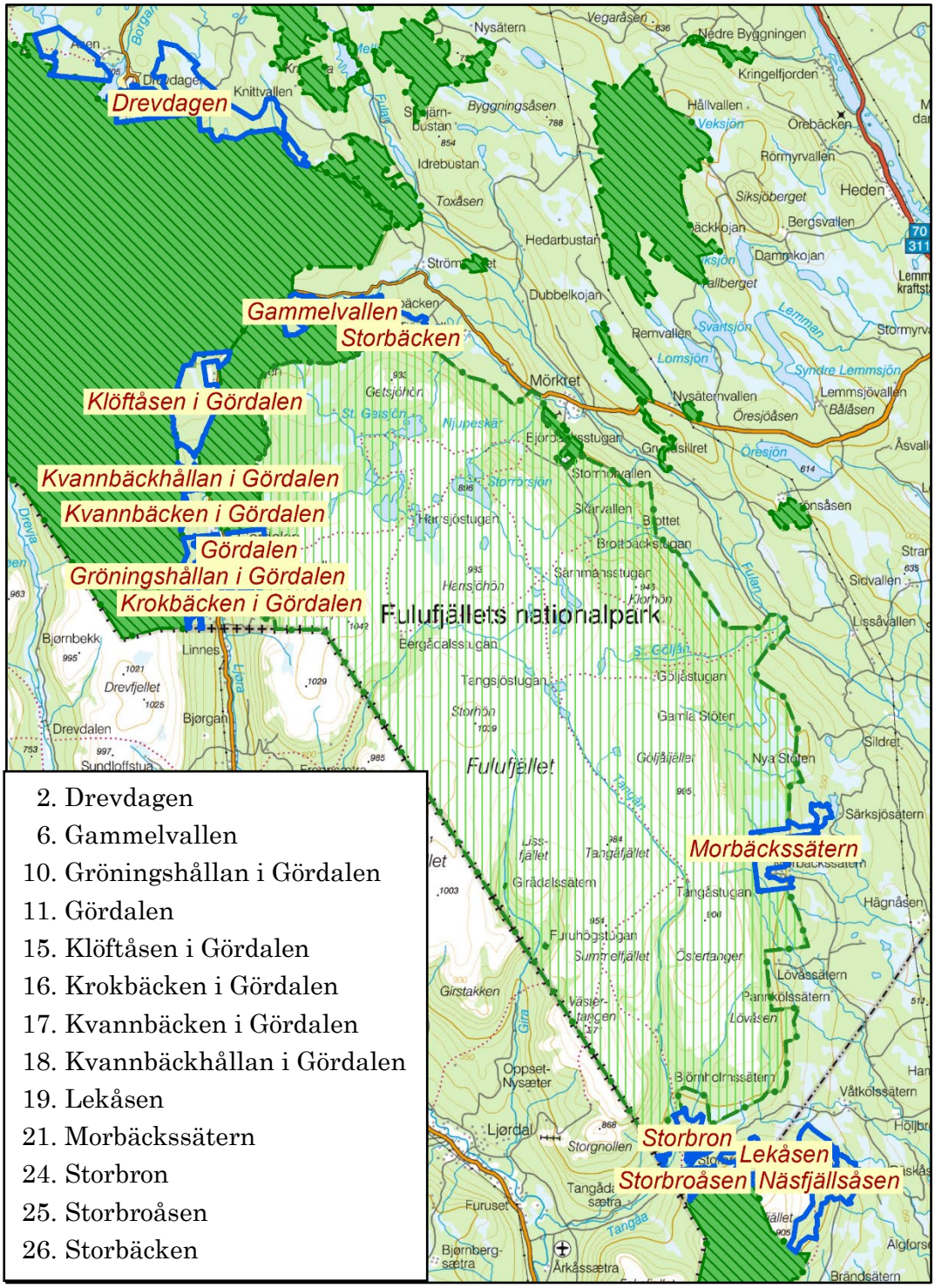

2. Drevdagen
6. Gammelvallen
10. Gröningshållan i Gördalen
11. Gördalen
15. Klöftåsen i Gördalen
16. Krokbäcken i Gördalen
17. Kvannbäcken i Gördalen
18. Kvannbäckhållan i Gördalen
19. Lekåsen
21. Morbäckssätern
24. Storbron
25. Storbroåsen
26. Storbäcken

Norra delen

Lövåsen-Huskläppen
Västsätern
Slättåsen
Fiskebäcken
Nadden
Grundagssätern
Höstet
Björnklinkåsen
Hemmeråsen-Gränjåsvålen
1. Björnklinkåsen
4. Fiskebäcken
7. Grundagssätern
12. Hemmeråsen-Gränjåsvålen
14. Höstet
20. Lövåsen-Huskläppen
22. Nadden
23. Slättåsen
28. Västsätern

Östra delen

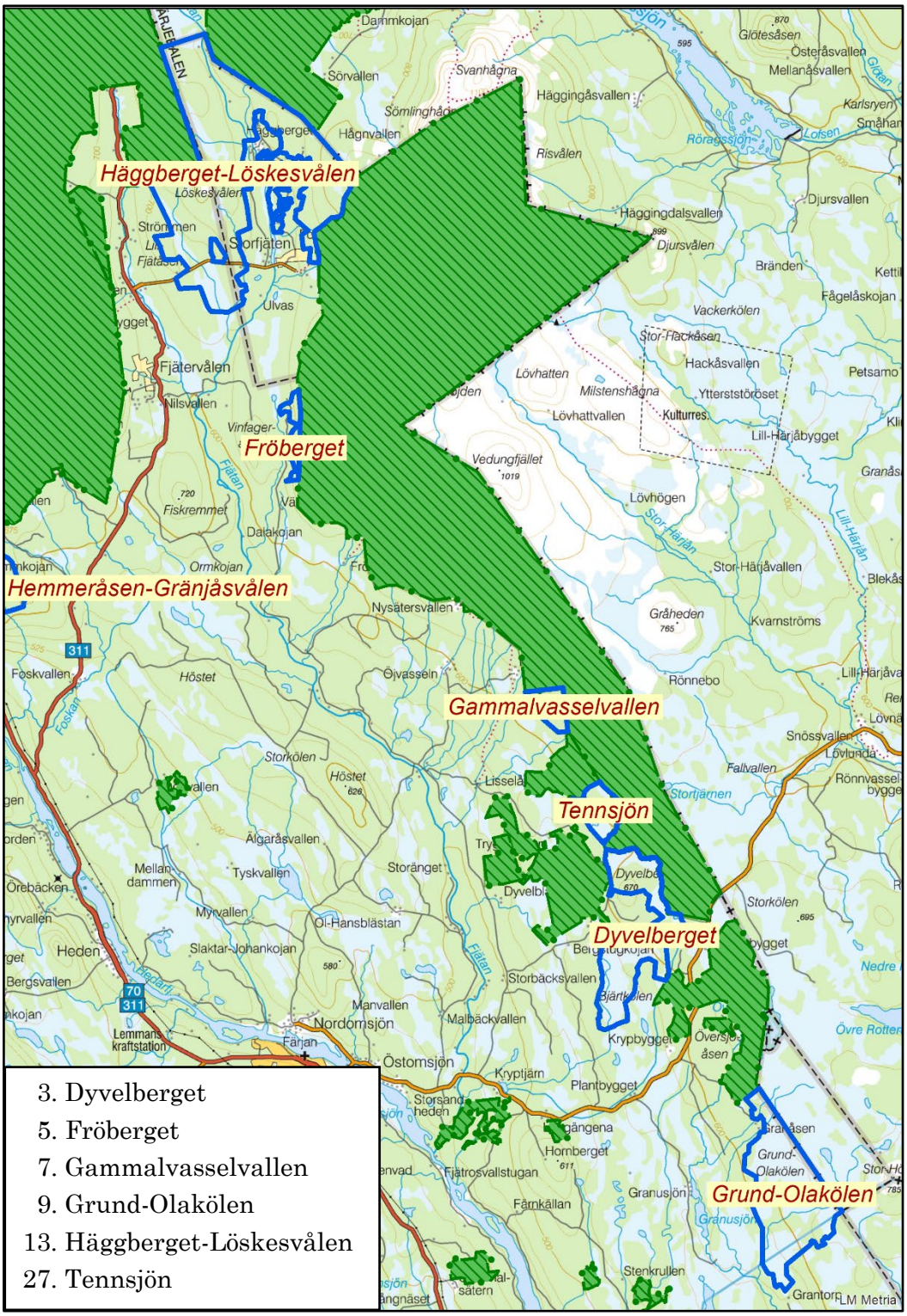

3. Dyvelberget
5. Fröberget
7. Gammalvasselvallen
9. Grund-Olaköl
13. Häggberget-Löskesvålen
27. Tennsjön

1. Björnklinkåsen

Areal: 1035 ha varav 39 ha fjällnära skog och 781 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är Sveaskog.

Björnklinkåsen är en av traktens många välvda höjder av måttliga proportioner, nående knappt 750 meter över havet. Synnerligen karg tallskog präglar berget och merparten av skogen är gles, lågvuxen och klen. Här är dessutom stundtals synnerligen blockigt. De grövsta träden har ändå avverkats frånsett delarna mot Björnklinkåskölen där skogen är grövre med fin naturskogsprägel. Eld har förstås med jämna mellanrum dragit fram och lämnat sina spår i träden.

Stora avverkningar skedde på 70-talet av södra delen av Björnklinkåsen samt vidare söder- och österut. Längs den väg som brutits i sen tid finns dock en tydlig gräns för ett delområde som inte avverkades lika kraftigt. Här har Naturskyddsföreningen dokumenterat en stor mängd fynd av rödlistade svampar och lavar och en stor nyckelbiotop har registrerats. Några hundra meter norr om den nya vägens vändplan finns en skarp gräns där inga ingrepp av modernare skogsbruk har skett.

Från Björnklinkåskölen har man en vacker vy mot Städjanreservatet och myrskogarna som vidtar norr och öster om den öppna våtmarken. Här, liksom i områdets utlöpare söderut, finns ett flertal bäckar som letar sig ner från fjällsluttningen. Dessa omges av gammal sumpgranskog, fjällgranskog eller blandskog med björkinslag. Merparten av denna skog är föga påverkad och ger ett praktfullt naturskogsintryck.

Inom området rinner den ganska breda och strida Grundöjan som vid Storfallet kastar sig nerför ett mäktigt vattenfall, väl värt mödan att besöka. Tack vare den cykelväg som anlades en gång i tiden mellan Burusjön och Grunddagssätern kan området besökas utan större besvär. En skoterled följer cykelvägen och en fin, nyrustad bro finns över Grundöjan.

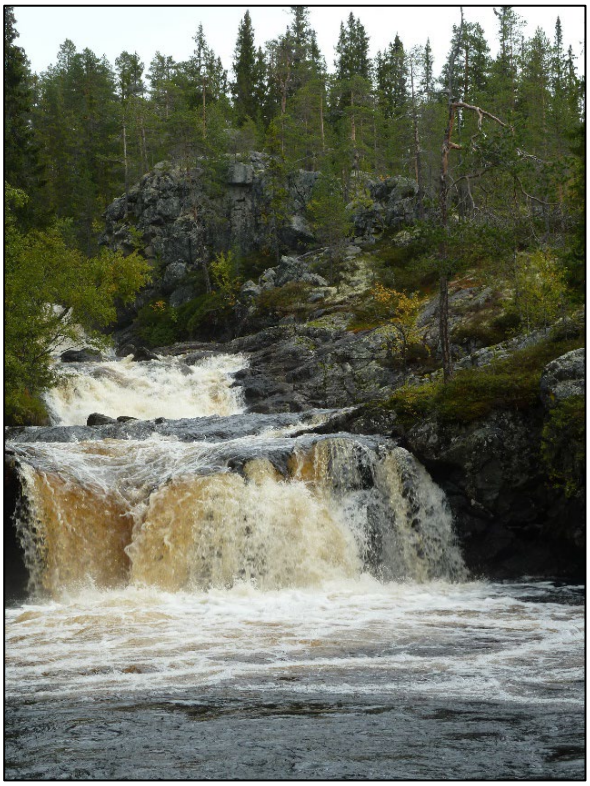

Storfallet i Grundöjan

Efter Grundöjan finns en smal bård av gammal granskog som tidvis översvämmas. I den smala zonen, på en tämligen kort sträcka strax nedströms det avgränsade området, har de för kommunen unika arterna raggtaggsvamp *Hydnellum mirabile* (EN), bitter taggsvamp *H. fennicum* (VU), koppartaggsvamp *H. lundellii* (VU) och grantaggsvamp *Bankera violascens* (NT) påträffats. På flera platser intill ån finns sprickporing *Diplomitoporus crustulinus* (VU) på hängande granlågor s.k. stågor. Tajgaskinn *Laurilia sulcata* (VU) är också noterad.

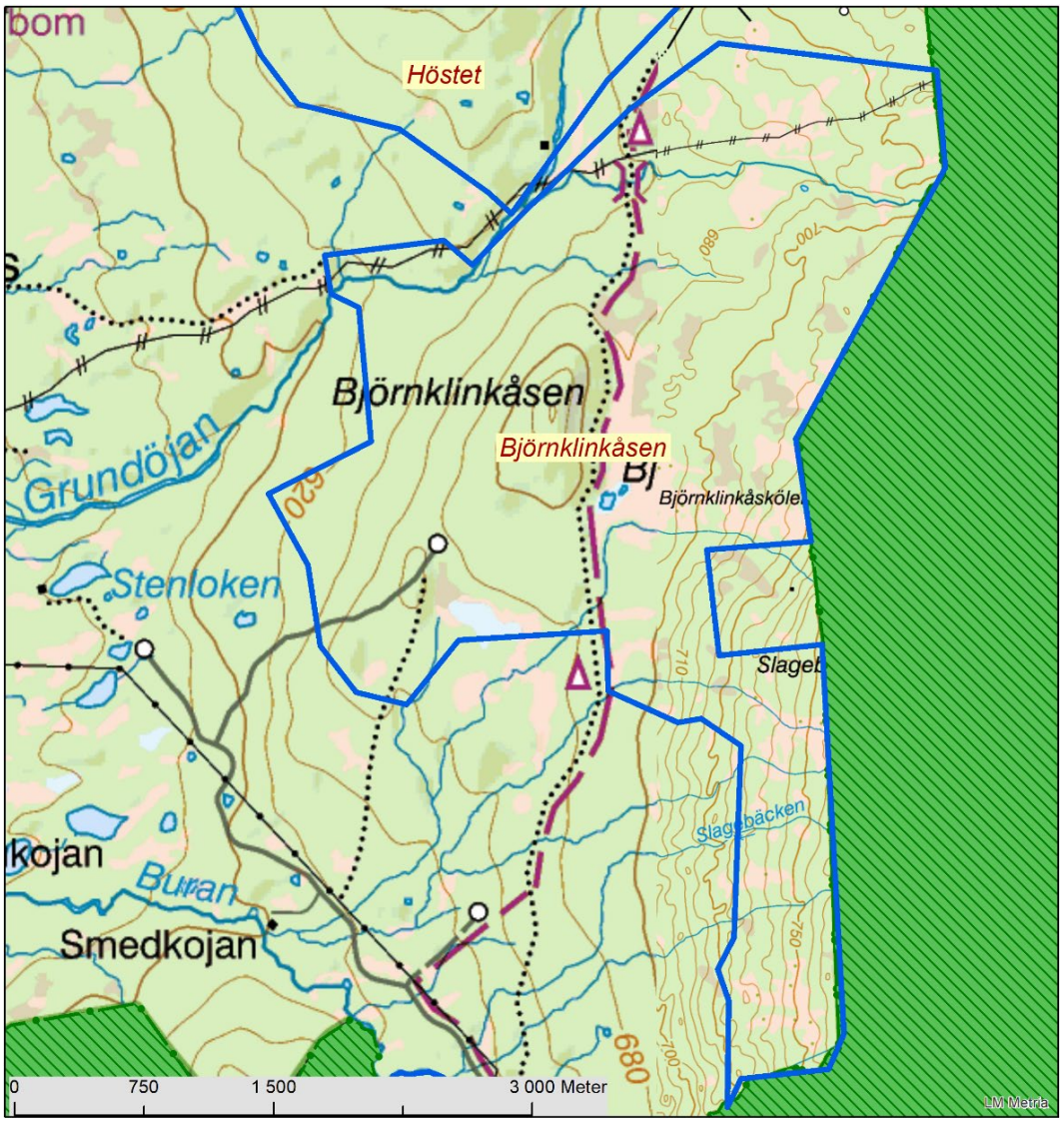

Björnklinkåsens avgränsning med Städjan-Nipfjällets naturreservat i öster. Kvadraten vid reservatsgränsen är en privat fastighet vars skog är ganska påverkad.

2. Drevdagen

Areal: 1403 ha varav 513 ha fjällnära skog och 460 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är/var Sveaskog.

Runt Drevdagens by utgörs en stor del av skogarna av naturskogar i skön omväxling med myrar och sjöar. Området angränsar till Drevfjällens naturreservat, men har inte varit aktuellt för områdesskydd eftersom det har förutsatts att markägaren Sveaskog bevarar skogarna inom ramen för frivilligt hänsyn. I och med planerad försäljning har dock områdesskydd aktualiserats och marken köpts in för reservatsbildning.

Skogarna domineras till stor del av tall, men gran i vissa sluttningar, längs bäckdråg och i sumpskogspartier. Löv i form av björk utgör ett varierande inslag i skogarna. Den typiska skogen är en skiktad tallskog med åldrar varierande mellan 100 och 300 år, vissa träd sannolikt ännu äldre. Inslag av torrträd, både i form av torrakor och lågor är stort, i vissa delar mycket stort. I den mån inblandning av gran finns är individerna sannolikt mycket gamla, ofta starkt lavbehängda av garnlav mm. Platser med bättre bonitet finns i vissa topografiska lägen, och här kan man finna mycket reslig och grov gran samt mycket stora ansamlingar av grov, död ved med stort utbud av vedsvampar.

Dimensionsavverkning har skett här liksom i angränsande naturreservat, men med högst varierande påverkan på skogen. I vissa delar är andelen äldre träd begränsad i och med avverkning, i andra delar syns knappast spår av ingrepp.

Myrarna utgörs till övervägande del av fattigkärr eller mossar som till största delen är öppna och ofta mycket blöta. Ett rikt fågelliv kan förutsättas finnas på de större myrplanen. Av särskilt intresse är att inslag av rikkärr finns på några ställen. Särskilt välutvecklat är detta i ett område söder om Källsjön.

Genom området går flera vältrampade stigar och leder. Vid Nördre Långsjön finns en gammal fiskestuga. För övrigt saknas bebyggelse och anläggningar. Spår av myrslåtter och dämmen för slåtterändamål finns på några platser.

Någon systematisk artinventering har inte gjorts. Exempelvis saknas uppgifter om fåglar som givetvis är företrädda med ett flertal rödlistade arter. Man bör dock notera att ett mycket stort antal rödlistade arter av främst vedsvampar har noterats från angränsande områden i samband med SNF:s granskning av avverkningsanmälningar. Med största sannolikhet finns dessa arter mer eller mindre rikt företrädda även inom området.

Gammal tallskog vid myren Övre Flyet väster om Åsen i Drevdagen.

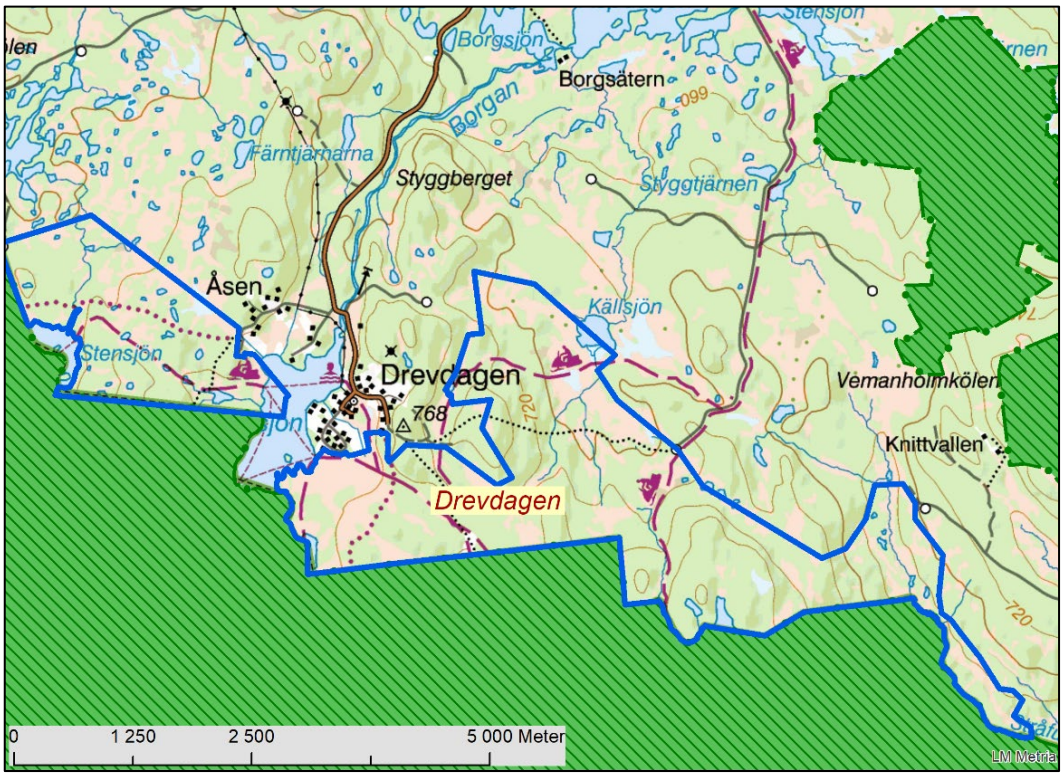

Avgränsningen av den äldre skogen vid Drevdagen. Drevfjällens NR i söder.

3. Dyvelberget

Areal: 1199 ha varav 380 ha fjällnära skog och 266 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är Sveaskog.

Dyvelberget utgör ett rätt markant inslag i det annars flacka landskapet i östra Särna mot Härjedalsgränsen. Berget når drygt 670 metet över havet och är uppbyggt av magraste sandsten. Detta, tillsammans med återkommande bränder, präglar skogen som är helt talldominerad och bitvis mycket gles och lågvuxen.

Särskilt bergets norra och nordvästra sluttningar hyser en anslående mager och gles tallskog med underväxt av ljung. Tillväxt och föryngring har i stort sett helt avstannat, ett tillstånd som endast en ny brand lär kunna förändra.

Där sluttningen är lite kraftigare blir skogen också lite växtligare och tallarna når grövre dimensioner. På östra sidan finns flackare partier med myrlikande, gles tallskog med ljung-vitmosseunderväxt.

Vägen väster om berget drogs redan på 1950-talet, medan vägen upp på bergets södra sluttning är av betydligt senare datum. Den senare vägdragningen följdes av omfattande avverkningar i denna del. De delar som inte har avverkats har knappast påverkats av huggningar i modern tid. Den äldre påverkan torde bestå av dimensionsavverkning och skogsbrand.

Den gamla skogen fortsätter via Dyvelbergets utlöpare åt sydöst samt åt söder ner mot Bjärtkölens fantastiska myrlandskap. Skogen här har inte kunnat fältinventeras, men den uppenbart gamla skogen ligger mycket strategiskt som en länk mellan reservaten Vedungsfjällen, Översjååsen och Trygåskölen. Bjärtkölen uppvisar en spännande variation med getryggsåsar och kulliga moränbildningar inramat av bäckar med galleriskog av gran. Tyvärr har några myrholmar avverkats i sen tid.

Artmässigt är de magra tallskogarna ganska torftiga. Varglaven med dess följearter på brunnen tallved finns väl företrädda, och sannolikt gäller detta även tallens vedsvampar och dess insektsfauna. I landskapets lägre nivåer är förutsättningarna för artrikare miljöer bättre, särskilt bland insekterna, men detta har inte studerats närmare.

Sammantaget är detta stora talldominerade område av mycket stort värde att bevara både utifrån de faktiska beståndsvärdena, men inte minst för dess roll i ett landskapsperspektiv. Merparten av den avgränsade skogen utgör värdekärna, mestadels av den lägre graden, men inom betydande arealer även av den högre. Smärre inslag av arronderingsmark ingår i Bjärtkölen.

Två bilder från den starkt brandpräglade tallskogen på Dyvelbergets norrsluttning.

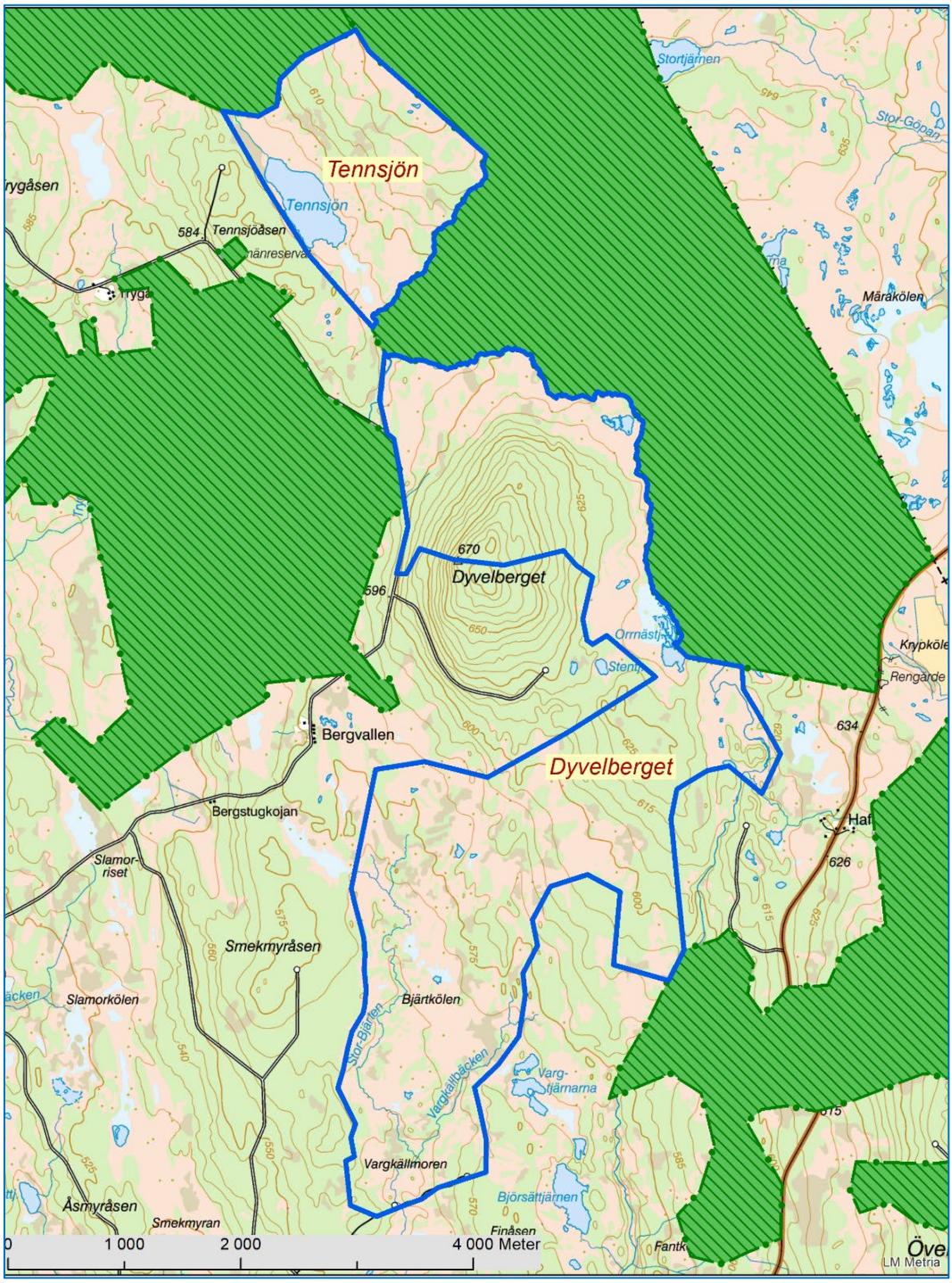

Avgränsningen av Dyvelbergets värdefulla gammelskog. I väster angränsar Trygåskölens NR, i norr och öster Vedungsfjällens NR och i sydost Översjöåsens NR.

4. Fiskebäcken

Areal: 122 ha varav 12 ha fjällnära skog och 96 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är Sveaskog.

Vid Fiskebäcken finns ett stycke skog där sluttningen planar ut på ca 600 meters höjd. Fiskebäcken kommer uppifrån fjällmyrarna vid Fiskebäcksstöten uppe i Långfjälletreservatet. Längs bäcken växer en vacker, reslig och uråldrig fjällgranskog med stort inslag av glasbjörk. I de blöta flaskstarrkärr som ingår i skogen är växtligheten rätt frodig och omtyckt av såväl betande älg som ren.

Förflyttar man sig ett kort stycke från bäcken så vidtar stora arealer ensartad tallhed med ljung. Klen, men merendels gammal, tall, torrakor och lågor i varierande mängd präglar skogen. Värdemässigt värdekärna av lägre graden frånsett miljöerna vid Fiskebäcken som är av högsta klass. Sammantaget ett värdefullt skogsområde beläget ovanför de moderna avverkningar som skett och i anslutning till Långfjällets naturreservat.

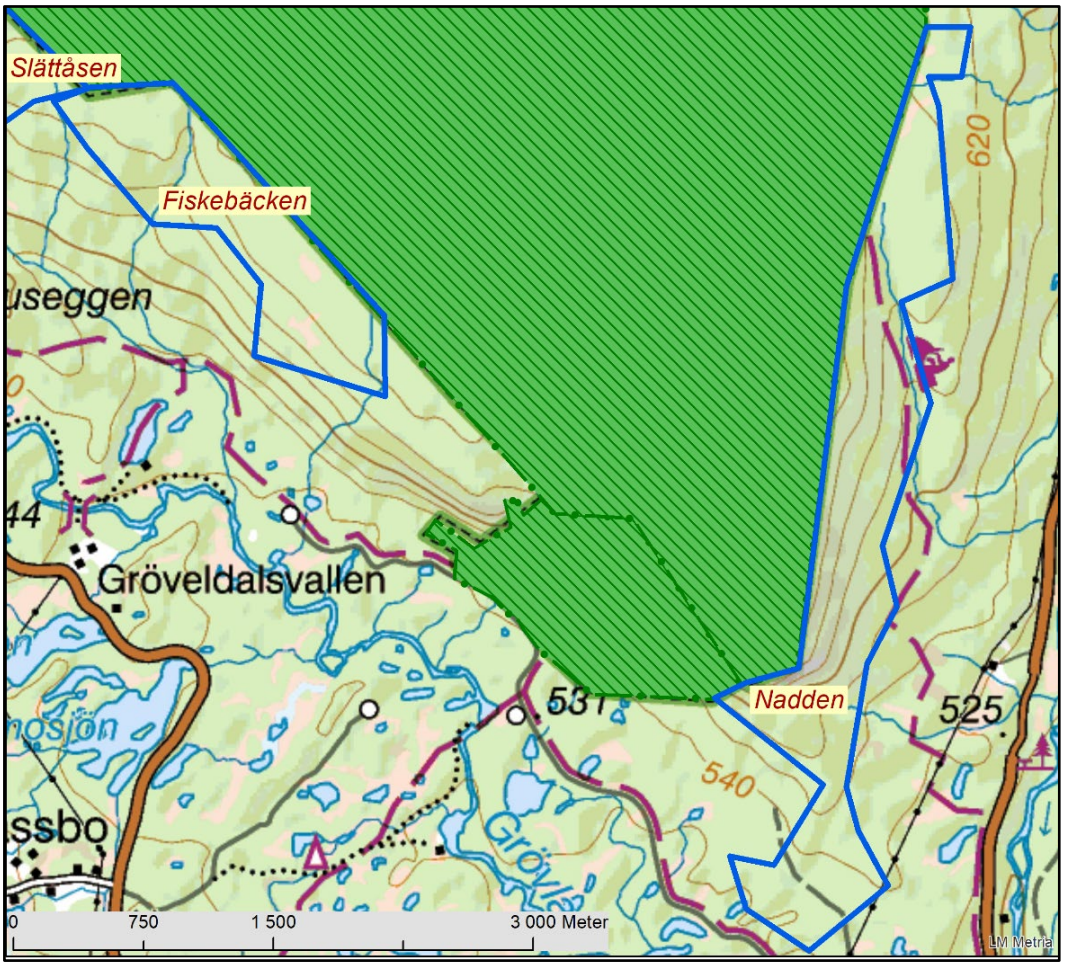

Två diametralt olika skogsmiljöer vid Fiskebäcken.

5. Fröberget – Vägänden

Areal: 137 ha varav 72 ha fjällnära skog och 47 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är privata.

En fin stig leder från Vägänden upp mot Fröberget som möter med vacker tallnaturskog av ganska frisk eller torr typ med lingon, blåbär eller ljung alternerande. Tallskogen uppvisar rikligt med brandspår, hålträd, torrakor och gamla lågor (även sprida toppar efter avverkning). Denna del tycks endast ha dimensionshuggits. Söderut blir skogen dock mer påverkad och får karaktär av pelarsal med endast enstaka äldre tallar (vissa med brandljud) och enstaka lågor. Där sluttningen blir brantare vidtar fuktig granskog, ofta högvuxen och med stort inslag av gamla, grova lågor. Spridda sälgar finns i beståndet. Krans- och kammossa visar på goda näringsförhållanden. Närmare reservatsgränsen finns stråk av örtrik granskog med arter som vispstarr, skogsnycklar, bergslok, norrlandsfibbla och tibast.

En borrad tall centralt i det högstammiga barrblandbeståndet var ca 200 år gammal med en snabb tillväxt mellan 30-60 år, varefter tillväxten har avstannat betydligt, sannolikt efterhand som beståndet blir med slutet.

Vidare söderut förändras topografin och blir kuperad, genombruten av bäckar eller torrdalar. I övre delen finns ett område med hällmarker och mycket gammal, krum och vriden tallskog med mycket stort inslag av död ved. Sannolikt har skogsbranden i reservatet nått fram även hit. Ett flertal gamla rösen eller resta stenar av okänd funktion påträffas på hällarna.

Nedanför hällmarksområdet är skogen reslig med stort inslag av gammeltallar (200-300 år, vissa säkert äldre). Tack vare bäckdälderna blir variationen stor med gran- eller sumpskogspartier. Nedåt myren i väster planar marken ut och tallhed av ljung- eller ibland lavtyp tar vid. Inslaget av äldre tall är stort. Ett contortaplantage utgör gräns i nordväst.

Sammanfattningsvis ett skyddsvärt skogsområde med visserligen varierande påverkansgrad och inslag av trivialare delar. Verkligt högklassig naturskog dominerar dock bilden. Intressantare arter är dvärgbägarlav på tallågor, kolflarnlav på brandstubbar, lunglav, skrovellav och korallblylav på gammelsälgarna och de mer krävande kärlväxtarterna i rikstråken.

Ett naturskogens konstverk, ett bland många i Fröbergets sluttning.

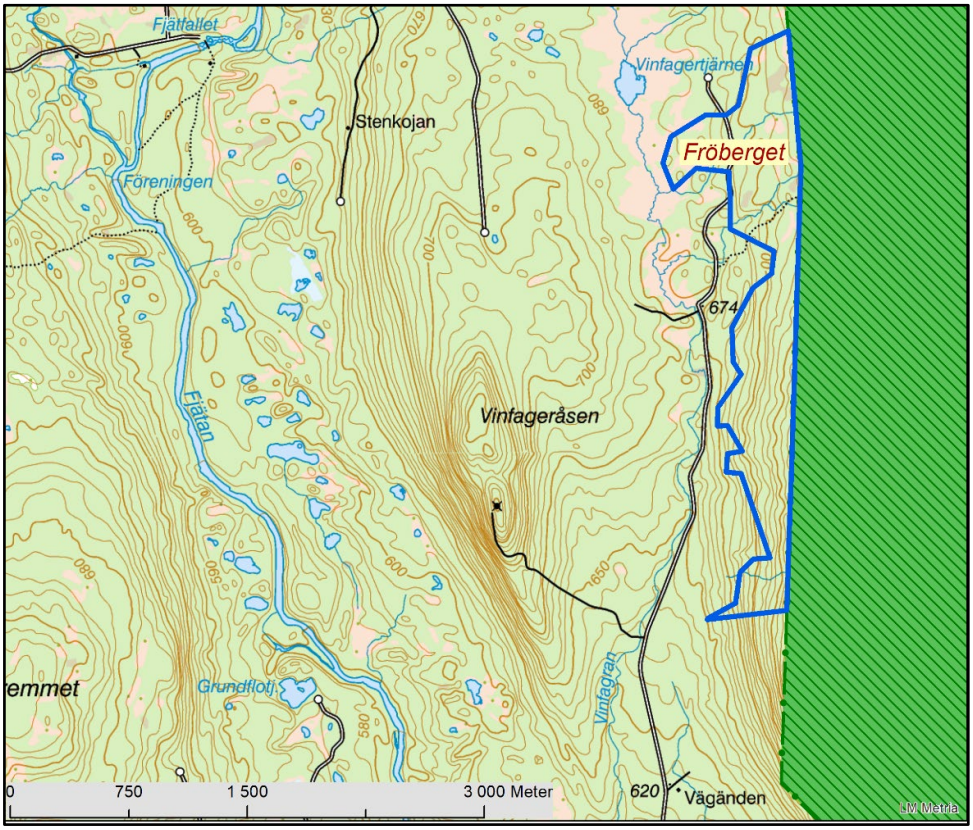

6. Gammelvallen

Areal: 320 ha varav 188 ha fjällnära skog och 56 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är BillerudKorsnäs.

Sammanhängande nordsluttning som domineras av gles gammal fjälltallskog med inslag av senvuxen gran, gammal björk och även gammal rönn och sälg. Frisk blåbärstyp alternerar med fuktigare myrlänta delar och även inslag av lavrikare typ. Överlag är området olikåldrigt och skiktat med både högväxta grova träd och senvuxna krumma träd. Förutom spärrgreniga tallar med pansarbark finns även träd med öppna brandljud. Det finns områden med nästan bara dessa äldre gammeltallar, men det finns även partier som har större inslag av yngre tall. Dock finns det alltid ett tydligt inslag av både gamla och mycket gamla tallar även i de yngre delarna. En medelgammal tall borrades till 280 år och det finns äldre. Död ved förekommer i alla former, silverstubbar, brandstubbar, torrträd, torrakor och silverlågor.

I fuktstråk och kring bäckmiljöer blir skogen tätare och mer grandominerad. I östra delen passerar några bäckar och skogen blir här mer sumpig, skiktad och hänglavsrik. Vissa områden här är yngre än kringliggande skog men å andra sidan så ökar mängden död ved. De flesta granlågor är förrötade och många är grova.

Gamla stubbar efter dimensionshuggning finns men spår av modernt skogsbruk saknas och skogen har utvecklats fritt under mycket lång tid. I västra delen finner man spår av äldre tiders bruk i form av ristningar på högstubbar och torrträd. Det finns även en grov gammal tall, numera död, som är uppmärkt med en skylt ”Trollkäringfuran” som har ett flertal ristningar på stammen.

Intressantare arter som noterats vid inventeringen är ullticka, granticka, vedticka, stjärntagging och doftskinn på granlågor. På brandstubbar hittar man mörk kolflarnlav och gnagspår av bronshjon. Garnlav och violettgrå tagellav förekommer frekvent i området och på silverved finner man även den fridlysta varglaven. På senvuxen gran noterades knottrig blåslav och vitgrynig nållav.

Sammanfattningsvis en mycket skyddsvärd gammal fjällnaturskog i sin helhet. Gränsar till största del mot contortaplantage.

Låg, krumväxt talldominerad skog resp. fuktig granskog vid Gammelvallen.

Den tyvärr döda Trollkäringfuran.

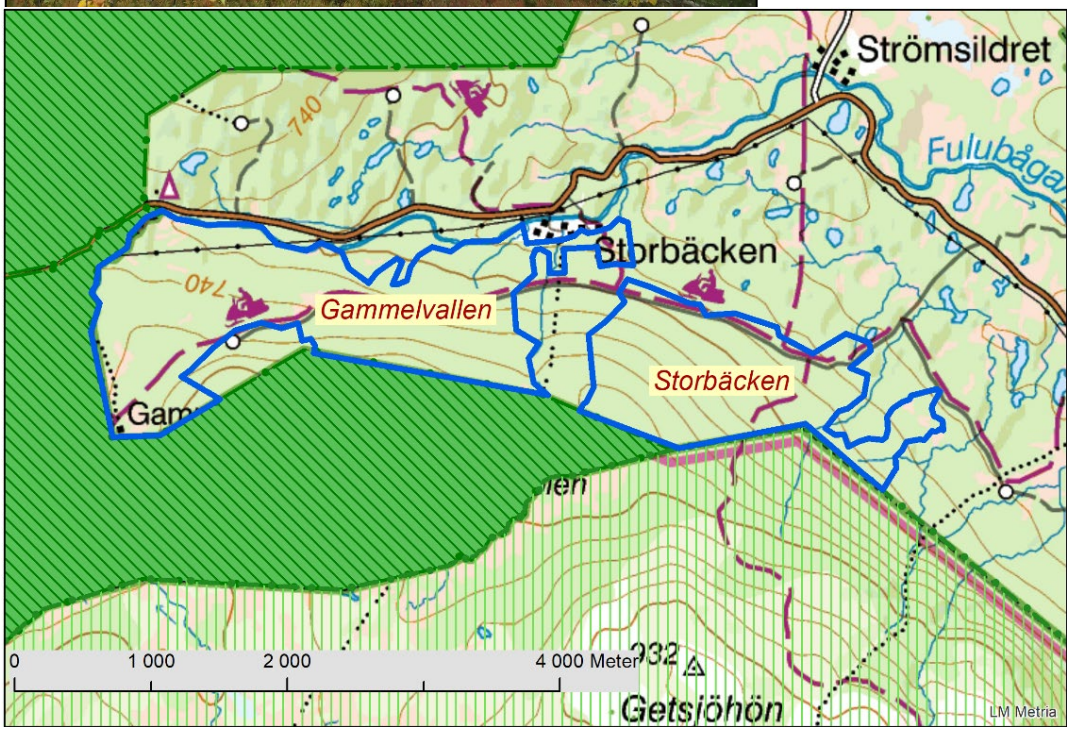

7. Gammalvasselvallen

Areal: 180 ha varav 58 ha fjällnära skog och 15 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är privata och Sveaskog.

Hela området karakteriseras av blöta sumpskogar, mest gran, men även björk. Fastmarken är talldominerad, men även större områden med gran finns. Björk ingår vanligen som ett stort inslag. Stora, öppna myrflak med fattigkärr, blöta och mjuka. Ett intressant delområde utgör området kring Gammalvasselvallen där flera frodiga kärr eller slåtterkärr måste ha bidragit till rik slåtter. En staggkulle vid skoterledsdelningen har husrester. Här rikt kärr med trindstarr, nålstarr, slåtterblomma, kärrspira, dvärglummer samt piprensarmossa och späd skorpionmossa.

Sumpskogarna präglas av extremt hänglavsrik gran; typiskt är tagellavsklädda margranar i sumpskogskanterna, ofta oerhört lavbehängda. Granskogen, särskilt längs bäckar, är frodig och högvuxen.

Skogen är starkt påverkad inom Öjvasseln 27:10, och här ingen värdekärna annat än i de övre delarna runt stormyren. Däremot är Öjvasseln 3:1 en mycket högklassig värdekärna med stort inslag av riktigt gammal tall eller i fuktiga delar gran.

Tack vare detta skifte samt den stora andelen sumpskog och öppen myr med inslag av rikkärr utgör området som helhet ett värdefullt skogsområde. Varglav växer här och var, annars ingen artdokumentation vid besöket som tyngdes av tjocka och duggregn. Vedungsfjällets naturreservat angränsar i norr och öster.

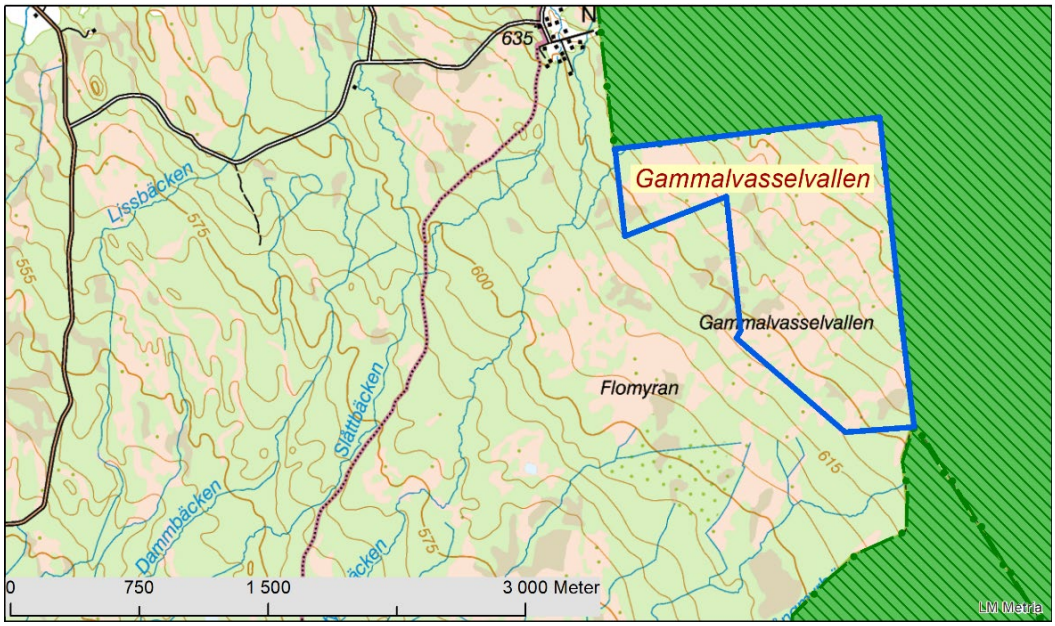

Myr- och myrkantsskogar vid Gammelvasselvallen.

8. Grundagssätern

Areal: 1283 ha varav 1009 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare Sveaskog och privata.

Runt gårdarna vid Grundagssätern och Grundagen finns ett stort område mellan naturreservaten Eländesgraven, Långfjället och Städjan-Nipfjället som utgörs av sammanhängande gammelskog. De övre delarna ligger på ca 750 meter över havet och de lägre ner mot 600 meter. Skogen kan generellt karakteriseras som mycket mager, gles och lågvuxen, talldominerad och med stort inslag av trädindivider med ålder mellan 300-500 år.

Skogens karaktär växlar ganska påtagligt mellan olika områden, men å andra sidan finns till synes oändliga tallhedar som förefaller mycket homogena. Ett exempel på omväxlingen är det lilla vattendraget Vakällan som rinner fram som en gran- och björkomgiven anomali i tallheden. Ett par lokar som bäcken rinner genom har en mycket stor amplitud mellan hög- och lågvatten vilket har bidragit till att naturliga gräs- och örtängar har utvecklats, till stor glädje för vilt och fågel. Ett annat exempel är de märkliga hällmarker som finns ca 2 kilometer nordost om Grundagssätern. Hällarna är glest bevuxna med en mycket spännande urgammal tallskog med stort inslag av vridna torrakor. Ytterligare ett avvikande område är det vackra landskapet vid Tretjärnarna. Tjärnarna med dess omgivning av öppen myr och gammelskogsbevuxna tallåsar bildar en tilltalande helhet.

Hårt renbetad moränkulle med urgammal tallåga sydost Grunddagsätern.

Skogarna har dimensionshuggits samt i varierande grad utsatts för senare huggningar. Det ställvis stora inslaget av urgamla tallar beror sannolikt till stor del på trädens ringa dimensioner och ofta krumma och vridna växtsätt. Från Hällsjöhållet har sluttningen berörts av ingrepp, både gallring och avverkning, som gör att högre naturvärden saknas. En ganska tydlig gräns för yngre ingrepp går där objektsavgränsningen har placerats.

Ingrepp av yngre datum (90-tal) är dels en tallplanterad ruta om ca 7 hektar, dels ett område om drygt 10 hektar med contortatall på ömse sidor av Vakällan.

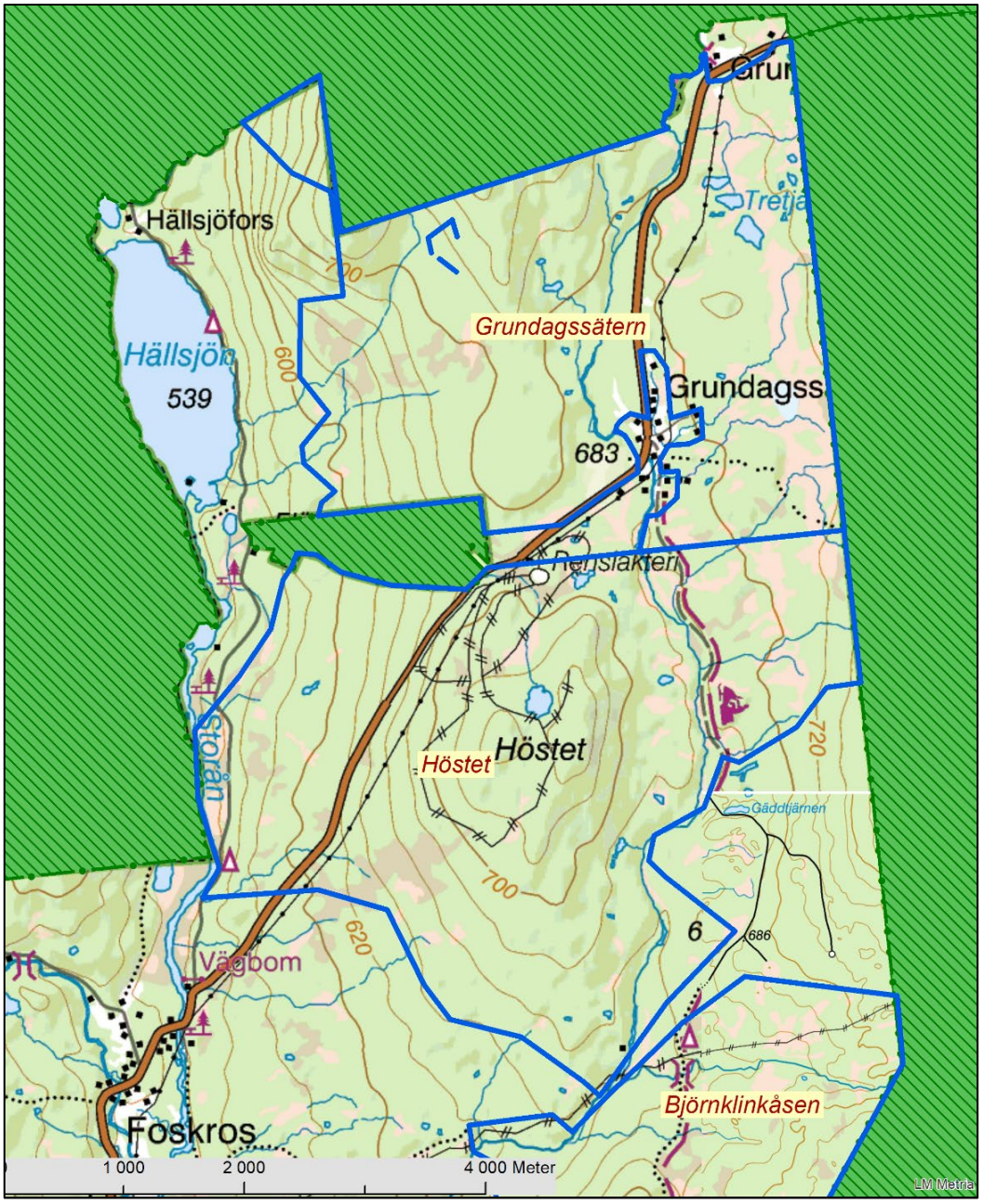

9. Grund-Olakölen

Areal: 1584 ha varav 243 ha fjällnära skog och 404 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är Sveaskog, på skjutfältet Fortifikationsverket.

Ett vidsträckt område som utmärks av de stora, öppna eller glest tallbevuxna myrarna i omväxling med fastmarksholmar och skogsomgivna bäckar. Området hyser fantastiska gammelskogar av de mest skiftande karaktär. Låga åsar finns här och var i myrmarken. Dessa är bevuxna med skarp, lavdominerad tallskog, ofta med spridda brandstubbar rikt beklädda med varglav. Flackare marker är likaledes tallbevuxna, men med stor dominans av ljung. Ställvis är tallarna av hög ålder, överskridande 300 år. I vissa bestånd utgörs merpartan av träden av sådana individer, vars tillväxt helt har avstannat. Rikligt med bohål påträffas i sådana delområden. Längs bäckar finns vacker, gran- och björkdominerad ”galleriskog” som löper fram genom myrarna.

I söder, på skjutfältet, ansluter det stora brandområdet från 2018, där liknande miljöer brann hårt. Skjutfältsgränsen utgör också gräns för brandens utbredning.

Omkring 1970 anlades vägen norrifrån, vilket föranledde omfattande avverkningar i området. All skog som inte avverkades då är idag av mycket stort värde. Merparten som återstår låg förmodligen illa till eller var av så ”dålig” beskaffenhet att det inte var mödan värt att avverka. Särskilt i området runt Hökvasslans och Grund-Olakölens sammanflöde finns större ytor med avverkad skog. Ändå finns värden kvar i och med den stora myrandelen och lämnade impedimentskogar.

Klen tallskog med mycket gamla träd och stor andel torrträd.

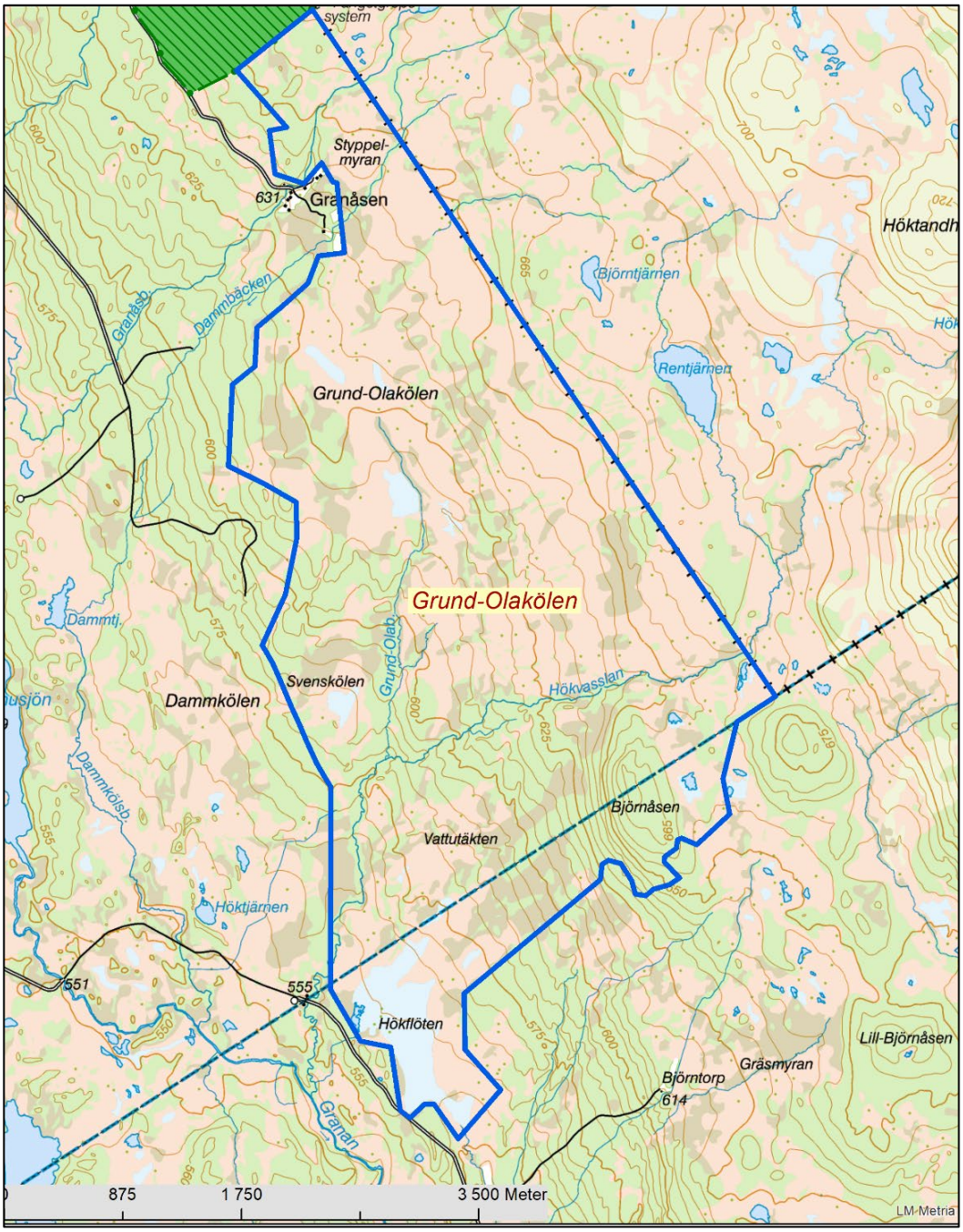

Föregående sida: Varglaven växer ymning på områdets myrtorrakor (ovan). Sumpskog med gran och björk kantar Grund-Olabäcken (nedan).

Anm: Avgränsningen i söder borde sannolikt omfatta ytterligare områden åt öster samt all äldre brunnen skog söder om avgränsningen.

Gördalen. Samlad beskrivning för samtliga områden

(utom för område 15 Klöftåsen (Lillådalen) som beskrivs separat)

10. Gröningshållan i Gördalen

Areal: 384 ha varav 327 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är BillerudKorsnäs och privata.

11. Gördalen

Areal: 174 ha varav 148 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är BillerudKorsnäs och privata.

16. Krokbäcken i Gördalen

Areal: 114 ha varav 98 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är BillerudKorsnäs.

17. Kvannbäcken i Gördalen

Areal: 65 ha varav 58 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är BillerudKorsnäs.

18. Kvannbäckshållan i Gördalen

Areal: 66 ha varav 53 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är BillerudKorsnäs.

Skogen i Gördalens dalgång domineras av branta sluttningar med granskog som präglas av ett stort antal små bäckar som rinner ner genom sluttningarna mot Görälven i dalgångens botten. På både den västra och östra sluttningen löper nord/sydgående diabasgångar som stråk genom de brantaste delarna av sluttningarna och sätter sin prägel på vegetationen. På många ställen längs bäckarna växer lågörtvegetation bitvis även med inslag av högörter. Källor och rörligt markvatten tränger fram här och var och mindre backmyrar och sumpskogar finns på flera ställen i sluttningarna. Närmast älven finns flacka myrar både norr om byn och i söder. Skogarna utgörs genomgående av gamla olikåldriga naturskogar med luckor, stor skiktning, mossbelupna lågor och träd i olika dimensioner. 200-300-åriga granar är rikligt förekommande även om det finns områden där merparten av träden bara är kring 100 år eller lite drygt. Norr om byn dominerar sandstensberggrunden med fattigare skogstyper och mer inslag av tall på steniga och bitvis lavrika marker. I dessa delar kan man finna enstaka brandspår vilket i övrigt till stor del saknas i Gördalens fuktiga skogar.

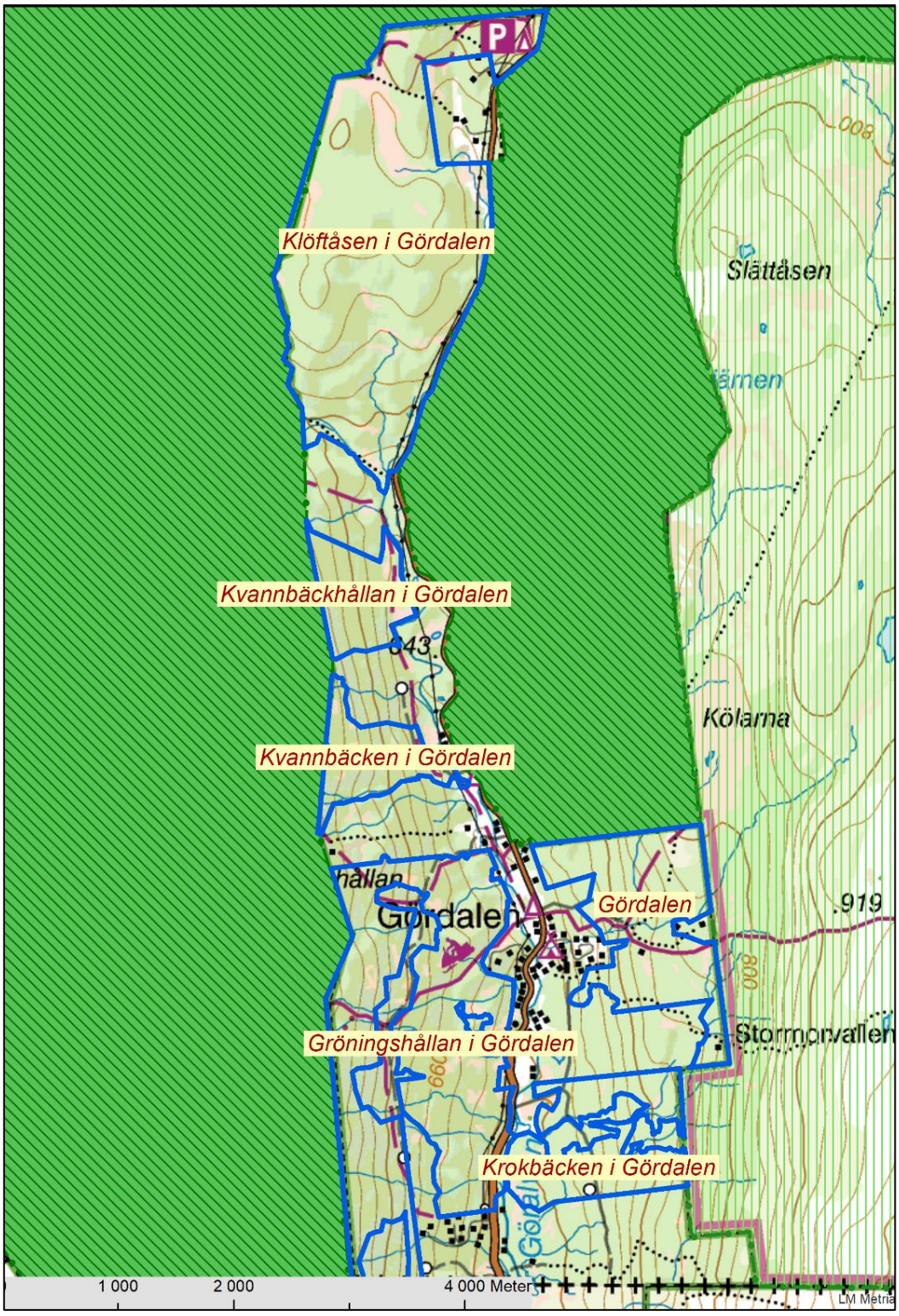

Gördalen med dess gammelskogar belägna mellan Fulufjällets nationalpark och Drevfjällens naturreservat. Området ligger i sin helhet ovan gränsen för fjällnära skog.

Den rika berggrunden ger förutsättningar för en rik artstock. Särskilt rik växlighet finns bland annat längs vissa partier av Krokbäcken med bl.a. grönkulla och nordisk stormhatt. Här växer också mindre områden med ängsgranskog och stora ytor med rörligt markvatten och fuktiga marker som gränsar till sumpskog.

Sammanlagt 60 olika rödlistade arter är noterade från området. Citronporing t.ex. är hittad i ett området med mycket granlågor intill en namnlös bäck norr om Svarthåbäcken. Broktagel växer bland annat på klippor i anslutning till Västra Överängsbäcken. Ringade granar efter tretåig hackspett är allestädes närvarande liksom lavskrikorna som är trogna följeslagare i skogen. Andra intressanta arter som noterats är svanklipptuss, skuggnål, liten sotlav, gropig skägglav, luddig stiftdynlav, varglav, fjällfotad musseron, grantickeporing, ostticka, rynkskinn, borsttagging, nordlig nållav, brunpudrad nållav, rödbrun blekspik, vitskaftat svartspik, ladlav, skorpgelélav, halmgul örnlav, vit vedfingersvamp, luddfingersvamp, harticka, grantaggsvamp, bäcksidenmossa, praktlipptuss, vedtrappmossa, vedflikmossa.

Avverkningsspår förekommer i form av stubbar inom hela området men påverkan ligger minst 70-80 år bakåt i tiden och på de flesta ställen längre tillbaka än så. Produktiva bestånd har generellt sett fler stubbar medan andra områden nästan helt saknar spår av avverkning. Av den orsaken finns därför en viss avsaknad av lågor och torrträd men överlag är naturskogsstrukturerna välutvecklade i hela Gördalsområdet. I produktiva bestånd kan det trots tidigare avverkning finnas gott om lågor och en stor ålders- och diameterspridning. På flera ställen finns också väldigt hänglavsrika granskogar med senvuxna, grovbarkiga granar. Dessa skogar kan nästan liknas vid sumpskogar, även om de på vissa ställen växer på sluttande mark. I högre belägna partier, dels upp mot Fulufjällets nationalpark i väster och dels mot Drevfjällens reservatsgräns i öster, finns glesa lågproduktiva skogar med inslag av trögväxande björkar. Olika skogstyper avlöser varandra och det finns även små lokar och vattensamlingar på några ställen.

Sammantaget innehåller naturskogarna i Gördalen höga naturvärden och det finns en stor mängd sällsynta och hotade arter.

Diabasförande mark ger upphov till en örtrik luckig granskog med bland annat stormhatt och murkna granlågor längs Krokbäcken väster om Fulufjällets nationalparksgräns.

Västra Överängsbäcken, en av många bäckar längs Drevfällets östra sluttning. Klara bäckar, små myrar, spridda lågor och gammal skiktad grannaturskog är karaktäristiskt för skogarna i Gördalen.

Fuktig, luckig, olikåldrig drygt 200-årig granskog på svagt sluttande mark. I förgrunden ett typiskt utströmningsområde som övergår i örtrika fuktstråk.

Hänglavsrik, fuktig gransumpskog nära Östra Överängsbäckens övre lopp.

Gles lågproduktiv granskog med sparsam förekomst av död ved nordväst om Gördalen. Brattfjällets västsluttning i bakgrunden.

Utsikt från Brattfjällets västsluttning västerut mot Gröningshållan och Drevfjällens naturreservat.

12. Hemmeråsen-Gränjåsvålen

Areal: 2569 ha varav 730 ha fjällnära skog och 1095 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är privata och Sveaskog.

Från Buruåsen i norr via Hemmeråsen och Gränjåsvålen till Slättvålen i söder sträcker sig ett stort område med gammal fjällnaturskog. I och intill området finns stora fjällanläggningar varför avgränsningen i viss mån inkluderar skidbackar, längdspår mm. Kraftigt explaoterade delar är dock undantagna, trots att rester av den forna skogen kan finna mellan pister och bebyggelse.

Området gränsar mot naturreservat i norr och öster och når till delar kalfjäll på Hemmeråsen (869 möh) och Gränjåsvålen (892 möh). Karaktären är mestadels långsträckta sluttningar bevuxna med karg, ren tallskog av ljung-, kråkris- eller lavristyp. I brantare sluttningar, som på Hemmeråsens östsluttning och Slättvålens sydostsluttning finns frodiga granskogar med örtinslag. Sådan granskog återfinner man även längs källdrag ner mot Burusjön i områdets norra del. Här finns även ett större, öppet och mycket blött våtmarksområde med flera småtjärnar.

I de övre delarna av Hemmeråsen är skogen helt opåverkad och utgörs av uråldrig gran och tall i blandning, så vacker som bara orörd fjällurskog kan vara. Stora delar av Hemmeråsens nordsluttning samt delar av Slättvålen utgörs av glesa tallskogar som har dimensionsavverkats, men ändå uppvisar naturskogens drag med stort inslag av gamla trädindivider, stor åldersspridning och stort inslag av torrträd och lågor. Bitvis, främst i sluttningarnas nedre och planare delar, är skogen mer ensartad med mindre av dessa attribut. Ibland är gränsen diffus och svårplacerad, men den har lagts i det läge där värdekärneklassen övergår i utvecklingsbestånd eller lägre.

Merparten av områdets skog håller högsta värdekärneklass, vissa delar dock den lägre nivån.

Vissa delområden är närmare undersökta vad gäller artinnehåll. Dessa visar på mycket stora artmässiga värden med många fynd av hotade arter, merparten knutna till död tallved, exempelvis gräddporing, lateritticka och fläckporing. Från Hemmeråsens nordsluttning kan stora mängder varglav nämnas, men även den starkt hotade vedsvampen urskogsticka.

De avgränsade skogarna håller mycket hög eller hög naturvärdesklass och bör utgöra värdefulla marker för friluftslivet i närområdet till de stora turistanläggningarna.

Områdesavgränsningen har undantagit området närmast Idrefjäll trots att orörda skogspartier även inom det området kan hysa mycket höga naturvärden med bland annat månghundraåriga tallar. Städjan-Nipjällets naturreservat ansluter i nordost och Buruåsens NR i nordväst.

Tallskog med mycket lav på Hemmeråsens nordsluttning (ovan) samt myrkantskog vid stormyren nedanför Slättvålens östsluttning (nedan).

13. Häggberget-Löskesvålen

Areal: 4084 ha varav 2039 ha fjällnära skog och 476 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare BillerudKorsnäs och privata.

Delområde Löskesåsen - Löskesvålen - Löskeskölen
Spillkråka, trastar i mängd, tjäder här och var, domherrar. Varglav spridd vid stormyren, kolflarnlav spridd, på lågorna ofta snölav och fjälltagellav, enlav på ett ställe, torsklav vanlig, även norrlandslav, en rönn med skrovellav.

Skogen kraftigt huggen för länge sedan, och i vissa delar knappast föryngrad. Nu väldigt olikåldrig med allt från ungplantor till riktigt gamla träd. Gammeltallar >300 år spridda i de övre delarna, men även här och var i hela det avgränsade området, annars dominerande skikt med ca 200-åriga tallar. Granskogen överlag rejält gammal och fjällgranspräglad. Fältskikt av antingen ljung eller kråkbär-lingon-blåbär. Lavpartier här och var. Talrika bäckdråg genomdrar sluttningen, här växtlig äldre gran.

Vackra vyer uppåt Löskesvålen. Intressant är mängden av gamla kullblåsta tallar från långt tillbaka, nu ofta med stora rotben som kan bära varglav. Alla lågor fallna från norr – storm eller dominerande vindriktning vid stark vind?

Överlag värdekärna I, men en svag sådan i och med påverkansgraden. Vissa delar kanske bara värdekärna II, men de är svåra att avgränsa. Frågan är avgränsningen av skogen längs vägen mot Häggberget som till delar kunde vara värdekärna?

Löskeskölen mot Löskesvålen. Björkridån följer en bäck.

Delområde Häggberget norrut till Härjedalsgränsen
På ömse sidor om den vackert strömmande Storfjätan reser sig skogklädda sluttningar som präglas av starkt småkuperad yttopografi. Terrängen ger upphov till stor variation med tallklädda höjder omväxlande med grandälder, ofta med källor och småbäckar. Ibland uppträder småmyrar eller små tjärnar i sänkorna. Större, öppna myrflak i den norra delen ger fina vyer norrut mot Härjedalssidan.

Tallskogarna är hårt skattade på grova träd och ofta tämligen enskiktade med kraftig begynnande självgallring varigenom stor rikedom på död ved är typiskt för vissa delar. Skogen på östra sidan om Storfjätan synes vara mer påverkad, men alla ingrepp ligger långt tillbaka i tiden. På västra sidan finns ett större inslag av gamla träd, och här är också inblandningen av gran större. Vägar, körspår och stigar saknas helt vilket bidrar till en påtaglig vildmarkskaraktär och, i kombination med storblockigheten, gör vandring ganska mödosam.

Skogens relativa orördhet i kombination med de stora myrarna gör detta till ett landskap av stort naturvårdsvärde. Påverkansgraden gör dock att endast smärre delar håller högsta värdekärneklass, och vissa delar balanserar på gränsen mot urvecklingsmark.

Självgallrande ”stavatallskog” öster om Storfjätan.

En liten våtmark genomfluten av en bäck som angenäm omväxling till tallhedens enahanda.

Delområde Storfjäten – Häggberget öster om Storfjätan
Från Storfjäten följer skoterleden en stig upp mot Fonnfjället. Stigen går genom karg tallhed eller tallmyr fram till dess Slåttbäcken passeras. Här byter skogen skepnad och utgörs av björk-gransumpskog med resliga, smalkroniga granar av typiskt fjällskogsutseende. Liknande stråk med gransumpskog uppträder därefter längs sluttningen norröver. Följer man stigen vidare uppåt uppträder en ganska urhuggen tallhed med endast enstaka äldre individer. Ytterligare uppåt blir terrängen genomskuren av ett istida rännsystem som ger en betydligt mer varierad skog. Ungefär från denna nivå är dessutom påverkan av huggningar minimal.

Ovan beskrivna förhållanden fortsätter norröver med en nedre gräns mot sentida contortaplanteringar. Runt Häggbergsvallens lilla fäbod är skogen ganska frodig och fuktig med dominerande gran. Ett par mindre ungskogsplanteringar finns insprängda i gammelskogen intill vallen.

Norr om fäboden är skogen ganska varierad, men generellt sett talldominerad, särskilt i nordväst, där även några fina små tjärnar pryder sin plats. Öster om tjärnarna är skogen återigen frodigare med stundtals reslig gran. I denna granskog öppnar sig en märklig liten intaga, Nyslåtten kallad, med

ännu öppen slåttermark samt ett par ladrester. Här är slåtterängsfloran ännu välbevarad med en förvånande förekomst av den mycket skyddsvärda fältgentianan.

Delområdet avslutas i norr av Häggberget vid vars södra fot en märklig öppen yta finns som helt domineras av stagg. Häggberget har en brant sydsluttning med en del klippartier. Moderna avverkningar sträcker sig en bit upp på Häggbergs västra sluttning, medan resten av berget är opåverkat av modernare skogsbruk. Tallskog dominerar helt, mestadels av måttlig ålder efter att de grövre träden har avverkats i äldre tid. Skogen är ändå av sådan karaktär att den bör klassas som värdekärna, om än av lägre graden. En contortaplantering finns längst upp mot Härjedalsgränsen, där också en fin och förvånande nog ganska rik, öppen myr bryter av. Den sällsynta och hotade myrstarren påträffades några meter in på härjedalssidan.

Nedanför vägen mellan Storfjäten och Häggberget, ner mot Storfjätan, finns också ännu oavverkad skog. Terrängen är småkuperad med ett flertal bäckar, småmyrar och tjärnar, vilket ger upphov till ett rikt, varierat och tilltalande stycke natur. Längs bäckarna och i myrkanterna är skogen ofta föga påverkad och ger ett mycket orört intryck. Fina varglavsförekomster finns i myrkanter.

Nyslåtten med ladresten och den artrika slåtterängsfloran i förgrunden.

Två foton från området nordost om Storsätern

Sammantaget är detta stora område av stort värde tack vare låg påverkansgrad och stor variation i olika skogs- och naturtyper. Tallskogen är generellt mer påverkad än granskogen, som särskilt i våtare delar kan vara mycket imponerade. Skonsam huggning som lär ha skett med häst innebär att den påverkan som har skett inte nämnvärt har påverkat skogskontinuiteten.

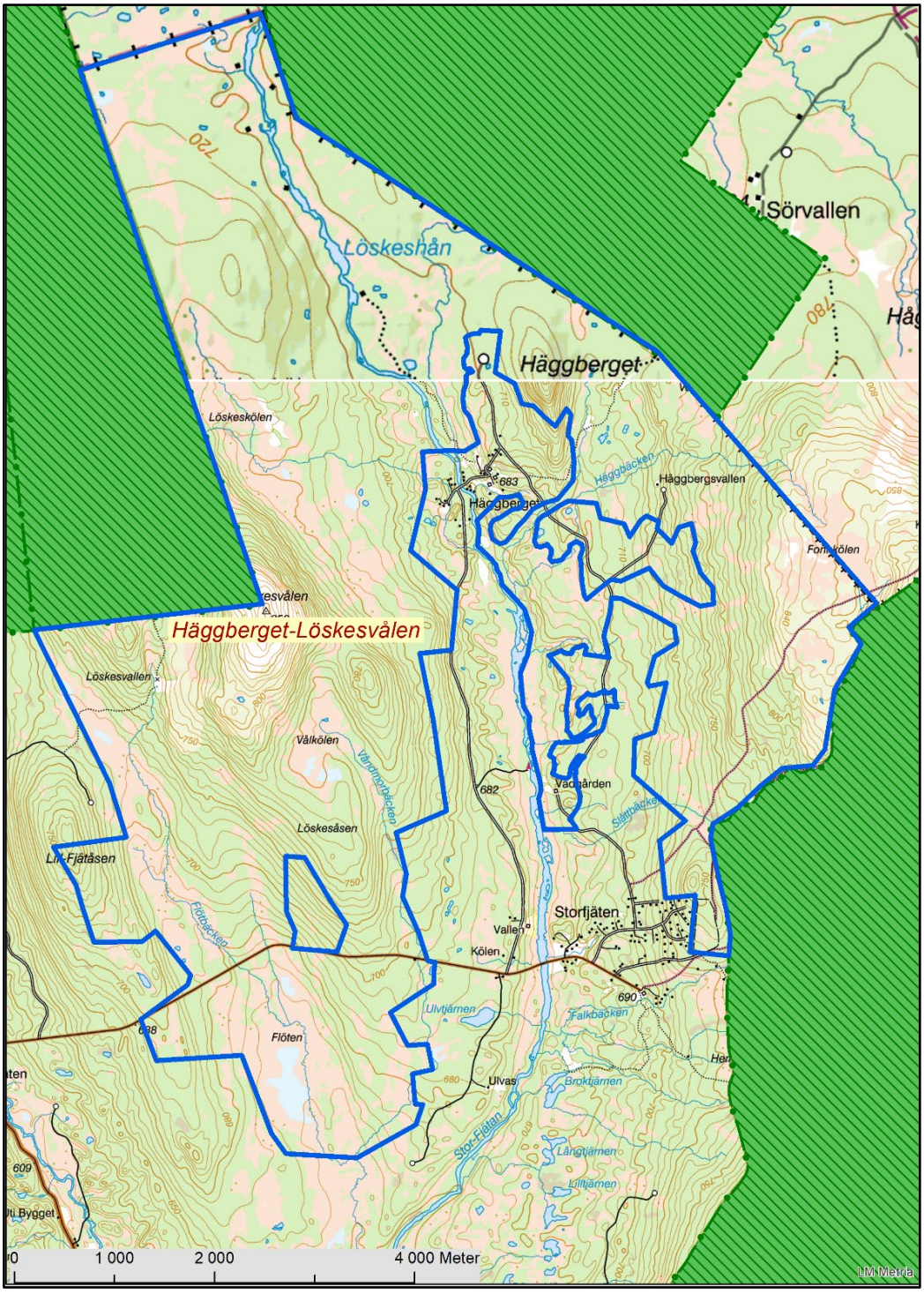

14. Höstet

(Karta; se område 8 Grundagssätern)

Areal: 1541 ha varav 8 ha fjällnära skog och 1303 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är Sveaskog.

Detta vidsträckta tallskogsområde sträcker sig från Storåns dalbotten på ca 550 meter över havet upp i en jämn sluttning mot Höstets topp på ca 750 möh. Till allt övervägande del dominerar starkt brandpåverkad tallskog på ljungmark, ibland renare lavmark. Här och var rinner källbäckar som utgör radikala anomalier genom att omges av fuktig, helt grandominerad och av svällande mossmattor präglad skog. Ett mellanting bildas studtals i sluttningar där uppenbarligen ytligt, rörligt markvatten tränger fram. Här kan man påträffa mängder av gammal sälg samt fläckvis mer örtrik markvegetation.

Skogen är till övervägande del skiktad med stor spridning av trädåldrar och -dimensioner. Frekvensen brandhögstubbar, torrträd och gamla, grova lågor är ibland mycket hög, men detta varierar en hel del. Inslag finns även av mer huggningspåverkad skog och någon ungskogsfläck, men i stort inskränker sig spåren av skogsbruk till dimensionsavverkningsstubbar.

Området har förutsättning att hysa en mycket rik vedsvamps- och mark-svampsflora. Noteringar av korktaggsvampar har gjorts frekvent och ett fynd av sannolik urskogsticka gjordes under en grov, kolad låga. Tallvedens lavar som varglav, dvärgbägarlav m.fl. uppträder rikligt. Sälgarna hyser fina förekomster av skrovellav. Ett par tretåig hackspett noterades.

Påverkan av renbete är stark och möjligen koncentrerad av de renstängsel och det rengärde som ligger inom området.

De glesa, renbetade tallskogarna är mycket strövvänliga i och med att de till stor del är blockfattiga och dessutom saknar de rismattor som vanligtvis utmärker liknande skogar.

Sammanfattningsvis ett mycket värdefullt tallskogsområde i strategiskt läge mellan naturreservaten Långfjället och Städjan-Nipfjället. Det till synes omotiverade hålet i avgränsningen motiveras av en stor contortaplantering. Denna är dock under avveckling enligt uppgift av Sveaskog.

Hur skilda skogstyper kan kontrastera personifieras vid Höstet.

15. Klöftåsen i Gördalen (Lillådalen)

(Karta: se område 11. Gördalen)

Areal: 503 ha varav 280 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är BillerudKorsnäs.

Den centrala högplatån präglas av karga, glesa tallskogar med flerhundraåriga tallar, den äldsta borrade tallen var 530 år. De högst belägna partierna på 800 meter över havet består av flacka bitvis vardliknande områden där de grova lågvuxna tallarna ser ut att streta i det kärva högläget. Flacka myrar bryter av in mot Drevfjällens naturreservat och ner mot Lillådalens utspridda stugor och bilvägen i öster. Gamla brandspår i tallstubbar och torrakor förekommer sparsamt men visar att skogsbrand dragit genom skogarna för länge sen. 300-åriga granar tyder dock på att branden ligger långt tillbaka i tiden. Även på de torraste partierna finns granar som är blott 5 meter höga och över 200 år gamla. I norr närmast Lillådalen finns en höjdrygg som domineras av granskog där många granar är toppbrutna och andra står döda som gråa skelett. Granlågor finns spritt på hela åsen och i vissa områden ligger lågorna tätt. Som överallt i fjällskogen syns ringspåren av tretåig hackspett på granar här och var. Gamla silvriga tallstubbar och grova ratade tallågor vittnar om att en dimensionsavverkning gått genom skogen. Den kvarvarande påverkan på skogsstrukturen är idag ganska låg. Enstaka ståtliga torrfuror och vridna tallhögstubbar tornar fortfarande upp sig mellan de åldriga tallarna. Även kvarstående stämplade träd vittnar om att dimensionsavverkningen inte utfördes fullt ut och att den ligger mer än 100 år tillbaka i tiden. Mängden flerhundraåriga tallar tyder också på att dimensionsavverkningen varit måttlig.

I söder där området faller ner mot Gördalen övergår skogen i ett småkuperat landskap med urskogsartad högrest granskog i dalar och svackor. Bäckar, rikligt med småmyrar och några vattenspeglar bidrar till en stor variation av småmiljöer. På de torrare och stenigare höjderna och kullarna står högresta furor medan sänkorna domineras av granskog som på flera ställen är draperad med hänglav. Närmast bäckarna är granskogen bitvis produktiv och rörligt markvatten sipprar fram här och där. Marken är där fuktig till blöt och naturskogsdynamiken är påtagligt närvarande med träd i alla åldrar och dimensioner. Grova granlågor, avrötade granstubbar, luckor och granar med grov bark och spretiga grenar samsas med små trögväxande meterhöga granar. Här känner man sig som i en riktigt trollskog.

Typiska rödlistade arter i skogen är vedflamlav, kolflarnlav, mörk kolflarnlav, vedskivlav, blanksvart spiklav och vitplätt – arter som växer på kolad eller gammal senvuxen hård tallved. Bland rödlistade svampar har bl.a. rynkskinn, kötticka, granticka, doftskinn och gammelgransskål noterats – alla knutna till gran. Häckfåglar som finns i området är bl.a. lavskrika, tretåig hackspett, talltita, tjäder, orre, hökuggla, stenfalk och grönbena.

Gamla senvuxna furor med grova krumma grenar på höjderna i Lillådalen.

Småkuperat landskap med torra lavrika marker omväxlande med blåbärsrika marker. Smalgreniga fjällgranar anpassade till stora snömängder.

16. Krokbäcken i Gördalen

(Karta och beskrivnin, se område 10-11. Gördalen)

Areal: 114 ha varav 98 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är BillerudKorsnäs.

17. Kvannbäcken i Gördalen

(Karta och beskrivning, se område 10-11. Gördalen)

Areal: 65 ha varav 58 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är BillerudKorsnäs.

18. Kvannbäckshållan i Gördalen

(Karta och beskrivning, se område 10-11. Gördalen)

Areal: 66 ha varav 53 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är BillerudKorsnäs.

19. Lekåsen-Storbron-Storbroåsen

Areal: 223 ha varav 149 ha fjällnära skog och 15 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare kommun och privata.

Lekåsen, som till största delen är opåverkat av modernt skogsbruk, består av gles, gammal tallskog med rikligt med död ved, speciellt stående döda träd. Mängden +300 åriga tallar är stor. Rikligt med varglav och andra rödlistade lavar knutna till denna typ av ved samt den obeskrivna *Arthonia*-arten ”röda picken”. I området hittades fem nya fynd vilket är första gången den arten påträffas i fjällnära skog och den har ansetts som en sydborealt knuten art. Närmast vägen i norr är området sparsamt påverkat av nyare tids gallring.

Storbroåsen består också av äldre naturskog med förekomst av död stående och liggande död ved samt spridda naturvärdesträd. Det finns rikligt med gammal sälg med mycket potenta *Lobaria*-samhällen på. På skrovellav noterades *Rinodina turfacea* vilket man endast gör på mycket gynsamma lokaler. Delar av området är påverkat av gallring. I hela området finns fortfarande dock rikligt med rödlistade arter, substrat och strukturer. Området håller höga naturvärden eller mycket höga naturvärden.

Strobron är utpekad som Natura 2000. Skogen är fuktig, frodvuxen och hög. Gran är dominerande trädslag men det finns även inslag av tall och lövträd. Höga naturskogskvalitéer såsom grova träd, död ved och vindfällen och tillhörande arter finns i området.

Äldre tallskog i Lekåsen övergående i myr och gransumpskog i myrkant.

Gammal tallskog vid Storbro-åsen. Lägg märke till den helt varglavsklädda torrakan.

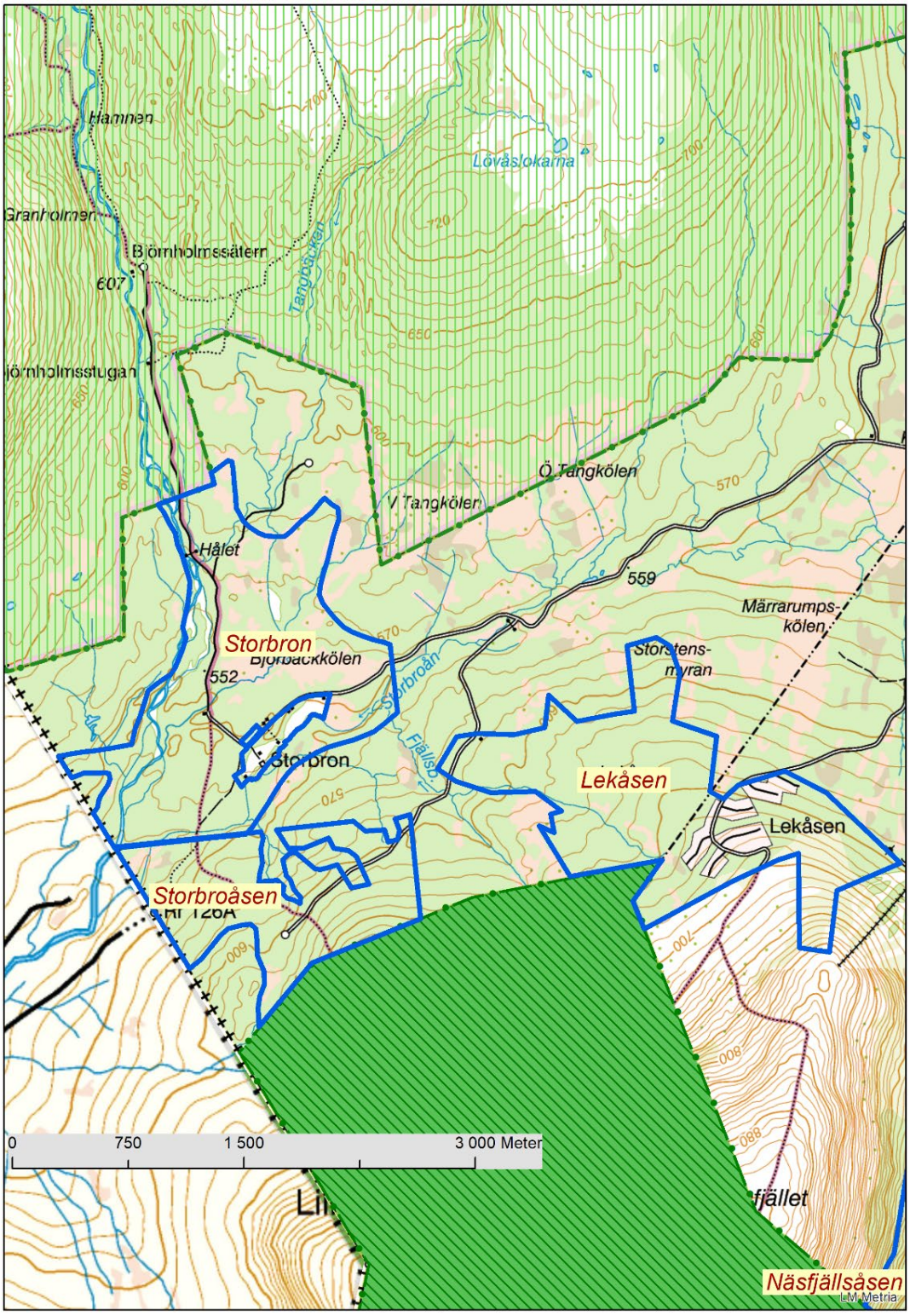

De tre värdefulla fjällskogsområden som har avgränsats vid Storbron - Lekåsen.

20. Lövåsen-Huskläppen

Areal: 587 ha varav 493 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är BillerudKorsnäs, StoraEnso och privata.

Området omfattar en del av Långfjällets sluttning strax söder om Grövelsjön. De lägre delarna är flackare med stor andel myrmark samt mer talldominerade skogar. Där sluttningen blir brantare, i de östra delarna, är skogen mer grandominerad med ett flertal bäckar och källsprång. Skog av blåbärs- eller ljungristyp överväger, men i anslutning till bäckar och källflöden finns rikare vegetation betingad av kalkförande markvatten. I dessa delar är markvegetationen örtrik och kraftigt avvikande från den i Långfjället annars dominerande artfattiga vegetationen. Även lövrikedomen ökar i dessa delar.

Skogen är särskilt i de övre delarna föga påverkad av skogsbruk och kan betraktas som fjällnaturskog. Stubbar från dimensionsavverkning finns spritt i området, men inslaget av mycket gamla trädindivider är ändå mycket stort, liksom av torrträd och lågor. Sluttningens fuktiga karaktär bidrar till att träden ofta är kraftigt hänglavsbeklädda.

Närmare Lövåsen finns granbestånd av ren urskogskaraktär med oerhört grova och gamla träd, i de högre belägna delarna kortvuxna, i de lägre imponerande högresta. Mängder av fallna träd och stående döda träd förstärker intrycket av orördhet.

Våtmarker förekommer dels som fattigkärr i de lägre delarna, men i sluttningen är våtmarkerna till stor del utbildade som rikkärr. I dessa påträffas en mycket artrik och för området avvikande flora. Blomsterprakt i form av orkidéer som brudsporre, ängs- och blodnycklar fägnar ögat.

Området betas av ren, viket bör ha en positiv inverkan på vegetationen genom att gynna gräs och örter på risens bekostnad.

Ett flertal leder och stigar av varierande ålder och funktion löper genom området. Bland annat går det mycket välfrekventerade och delvis elbelysta skidspåret mellan Grövelsjön och Lövåsen genom området.

Området är ett utfall av den inventering av Gröveldalens naturvärden som genomfördes 2015. Inventeringen bekostades av särskilda medel från Naturvårdsverket med syfte att identifiera skyddsvärd skog längs den befintliga schablonmässiga gränsen för Långfjällets naturreservat inför en kommande revidering av beslut och skötselplan för detta reservat. En naturvårdsmässigt motiverad avgränsning för fjällskogen i denna del av Långfjället är önskvärd. För betydande delar har så kallade intrångsavtal träffats mellan markägare och staten, vilket innebär att avverkning inte kommer att ske och att markerna kommer att erhålla formellt skydd.

Gammal dimensionsavverkningsstubbe i blåbärsgranskogen nära Lövåsen.

21. Morbäckssätern

Areal: 375 ha varav 140 ha fjällnära skog och 64 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är privata och BillerudKorsnäs.

Större fjällnära myrmosaik. På myrholmarna växer gles, gammal tallnaturskog påverkad av blädning. Längst med bäckarna grandominerad hänglavrik skog. Hög frekvens med gammal sälg med rika *Lobaria*-samhällen. Stående död brandpräglad tallved med varglav, vedflamlav, kortskaftad ärgspik, blanksvart svartspik, blågrå spiklav. Välutvecklad lunglav och skrovellav på sälg och rönn.

Mycket höga naturvärden.

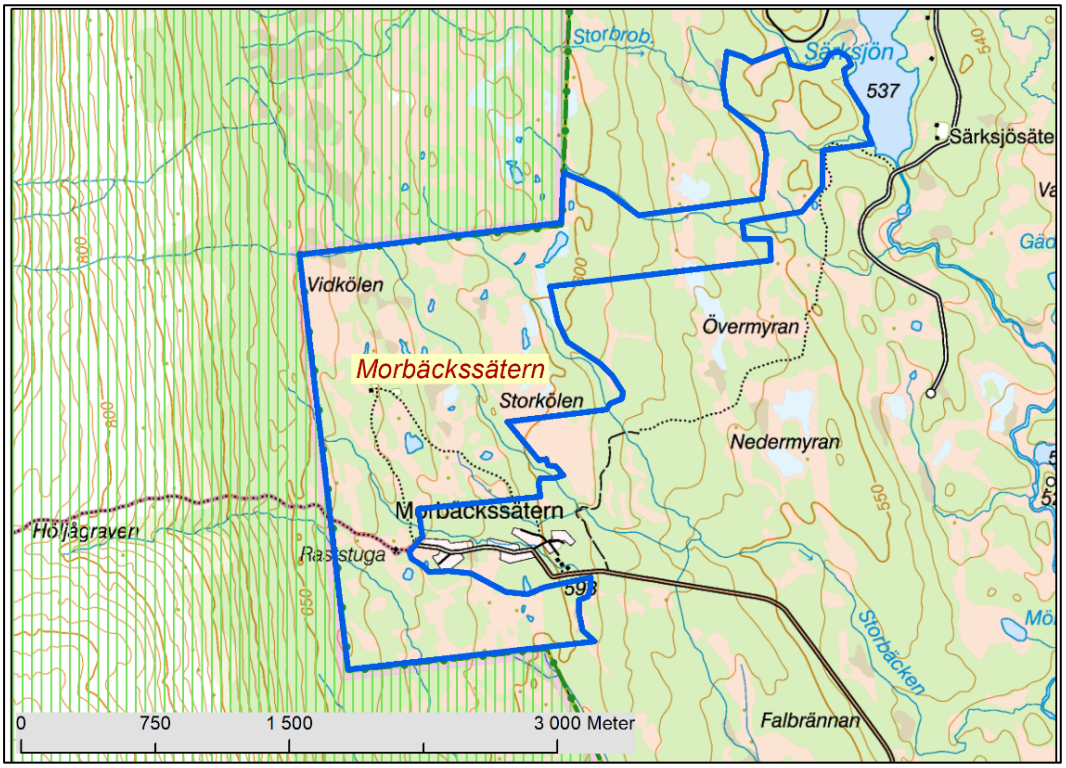

Skogs-myrmosaiken vid Morbäckssätern med dess utlöpare i norr mot Särksjön.

22. Nadden

(Karta: se område 4, Fiskebäcken)

Areal: 236 ha varav 117 ha fjällnära skog och 109 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är Sveaskog.

Vid Naddens östra sluttning följer nuvarande reservatsgräns ganska väl höjdkurvan för 675 m.ö.h. I öst- och sydsluttningen nedanför reservatet ansluter en likartad skog som innanför gränsen, dvs en starkt brandpräglad, torr och lavdominerad tallskog. I de övre delarna har skogsbruk i stort sett utgjorts av äldre dimensionshuggning, medan påverkan successivt ökar mot lägre höjd. Brand och stormfällning är påtaglig i vissa partier med talrika lågor av olika ålder samt rikligt med brandstubbar. Ett mindre, planterat hygge från ca 1975 finns insprängt i den gamla skogen.

Mer opåverkade delar uppvisar tallnaturskog i dess prydno med gamla överståndare, döda liggande eller stående stammar och stor åldersspridning. Förutom lavdominans finns delar där blåbär, eller ljung dominerar fältskiktet.

Ett par granbevuxna bäckdälder bidrar till variation. Här trivs uppenbarligen renarna som finner skydd och kanske örter att smaka.

Intressanta miljöer skapas i Naddens sydbrant där en mindre lok med källflöden utgör början till en av bäckarna som rinner nedför sluttningen.

Området utgör ett givet och mycket värdefullt komplement till Långfjällets naturreservat. Entomologiska undersökningar har pekat på mycket höga värden för hotade tallevande skalbaggsarter.

23. Slättåsen

Areal: 1037 ha varav 151 ha fjällnära skog och 717 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är privata, BillerudKorsnäs, StoraEnso och Sveaskog.

Den naturvårdsintressanta skogen vid Slättåsen låter sig lätt avgränsas genom de moderna hyggen vars övre kanter i stort sett når upp till tidigare extensivt brukad fjällnaturskog. Området har en fin mix av talldominerad, brandpåverkad skog och fuktig, lavbehängd granskog. Särskilt längs vattendragen finns fuktig granskog som stundtals hyser örter och gräs av betydelse för viltet. Påverkansgraden är ringa varför inslaget av urgamla fjälltallar är slående, exempelvis i området där Lövåsens skidspår går fram. Starkt hänglavsbehängd, grov och urgammal granskog finns i fuktigare delar. Områdets södra delar är mer talldominerade och i varierande grad påverkade av skogsbruk. Rester av en gammal huggarkoja finns i angränsande ungskog.

Sammantaget en omistlig del av fjällskogskransen längs Långfjällets reservatsgräns.

Vy från Långfjället över Slättåsen med Svartåsen i bakgrunden. Dessa delar är som synes så högt belägna att de till delar utgörs av ren fjällbjörkskog eller på lite lägre nivå av fjällbjörkskog med graninblandning.

Slättåsens långsträckta bård av gammal fjällskog längs Långfjällets naturreservat.

24. Storbron

(Karta och beskrivning under område 19. Lekåsen)

Areal: 249 ha varav 177 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är BillerudKorsnäs.

25. Storbroåsen

(Karta och beskrivning, se område 19. Lekåsen)

Areal: 125 ha varav 108 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är privata.

26. Storbäcken

(Karta:se område 6, Gammelvallen)

Areal: 188 ha varav 160 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är BillerudKorsnäs.

Stort sammanhängande område med fjällnaturskog i nordsluttningen mellan Lillådalens naturreservat och vattendraget Fulubågan. I västra delen ligger en gammal fäbod, Gammelvallen, med en stig som leder norrut längs den befintliga reservatsgränsen. En skoterled löper också genom området.

Området har varierande topografi med flacka talldominerade miljöer som går från myrlänta, trädbevuxna impediment till gles hed av ljungtyp och även torra delar där lavar dominerar. Norrut övergår marken till mer kuperad terräng med mer eller mindre branta åsar som löper ner mot Fulubågan. Svackorna är ofta sumpiga med källpåverkade bäckmiljöer. Ibland bryter skarpa, tvära klippkanter fram och skapar små lodytor med vattensamlingar. Skogen kring dessa svackor domineras av blåbärsris och olikåldrig skiktad gran, rik på hänglavar och med inslag av gamla tallar. Många granar är här riktigt grova och grov död ved förekommer frekvent. Källor förekommer.

Mitt i området finns ett litet brandfält om ca 0,7 ha, där en markbrand gått fram för ett par år sen (?). Blåbärsriset har återhämtat sig men det finns fortfarande små fläckar med blottad humus. Enstaka granar har dött men i övrigt verkar branden orsakat låg dödlighet bland träden.

Östra delen, ner mot Storbäcken, samma skogstyp som övriga området men lite mer påverkat då det ligger i närheten av stugorna på andra sidan bäcken samt har en annan ägarfördelning. Här finns flera stigar och körvägar för fyrhjuling. Inslaget av riktigt gamla träd är lite lägre här men det varierar också mellan de olika skiftena som har varierande påverkansgrad. En bäckravin löper genom området, lite mer likåldriga granar men fin bäckmiljö med grova lågor.

Arter som noterades vid inventeringen: Vedflamlav och varglav på stående silverved. På liggande silverved noterades nordtagging och fläckporing. På död ved av gran hittades ullticka, kötticka, rynkskinn, ostticka, doftticka samt frekvent förekomst av granticka, vilket också ledde till fyndet av den mer sällsynta grantickeporing. På levande gran förekommer rikligt av garnlav och violettgrå tagellav samt även vitgrynig nållav och vitskaftad svartspik. Spår av tretåig hackspett förekommer spritt i hela området.

Sammantaget ett stort område med mycket skyddsvärd skog av högsta klass.

27. Tennsjön

(Karta: se område 3 Dyverberget)

Areal: 296 ha varav 78 ha fjällnära skog och 6 ha icke fjällnära skog. Dominerande ägare är Sveaskog.

Öster om den vackra, ödsliga och opåverkade vildmarkssjön Tennsjön lutar terrängen svagt uppåt mot gränsen till Vedungsfjällets naturreservat. Fuktigheten präglar området som till stor del utgörs av myrmarker eller vattengenomflutna sumpskogar. Fastmarken är mestadels tallskogsbevuxen medan rikt hänglavsbeklädd gran dominerar de fuktig drågen. Här och var finns små ryggar av grovt material som skapar skarpa, lavbevuxna krön som är något mer lättvandrade än de sumpiga markerna.

En utbredd naturtyp utgörs av ljunghedar med gles tallskog som diffust övergår i likaledes ljungdominerade rismossar.

Skogen är ganska hårt påverkad av huggningar som av äldre flygbilder att döma bör ha skett på 1950-talet. Som tur var lämnades vissa, sannolikt ekonomiskt mindre värdefulla delar, tämligen opåverkade. Dessutom sparades ett glest trädskikt som idag utgörs av präktiga gammeltallar med ett kronutseende som borde göra dem attraktiva för örn eller fiskgjuse. Äldre tallar finns dessutom spritt i myrkanter och på de ofta glest trädbevuxna myrarna. Varglavsbeklädda torrakor samt talrika brunna torrakor finns som ett inslag i dessa delar.

Längst i sydöst finns ett stråk med ungskog av lägre värde. En märklig slingrande ås- eller moränrygg löper fram här.

Merparten av området kan betraktas som värdekärna, om än mestadels av den lägre kategorin. Ungskogen i sydöst utgör utvecklingsmark på kort sikt tack vare inslaget av äldre träd.

Sammantaget ett värdefullt område med stark vildmarkskaraktär, fuktiga skogstyper och stort inslag av äldre tallar. Tretåig hackspett och orre samt ett sannolikt rikt fågelliv under försommaren utgör trevliga inslag. Vilt, och inte minst ren, bör ha goda betesmarker i detta område som kan vara ett mycket värdefullt komplement till angränsande reservat.

Gamla myrrtorrakor med varglav är vanliga vid Tennsjön.

Tallskog med högvuxet ris, mest ljung, på marken.

28. Västsätern

(Karta: se område 20. Lövåsen)

Areal: 120 ha varav 113 ha fjällnära skog.
Dominerande ägare är privata, StoraEnso och BillerudKorsnäs.

I sluttningen upp från Grövlan mot Långfjällets reservatsgräns och Köldyllen växer en tämligen frodig, här och var källpåverkad granskog. Ett par stigar löper genom skogen som i övrigt är väglös frånsett en i stort sett försvunnen traktorkörväg från ett hygge i det sydvästra hörnet av området. Kring källflöden är granskogen ofta mycket reslig och starkt behängd med garnlav. Andra delar hyser mager, senväxt gran eller på blockig mark renare tallbestånd. Skogen är merendels svagt påverkad av sentida ingrepp och åldersmässigt högst varierad med stort inslag av äldre träd och riktigt gamla överståndare. I de nedre, flackare delarna dominerar tall med inslag av sälg, och här finns ett antal små lokar som bidrar med ökad variation i beståndet.

Artmässigt är området dåligt dokumenterat. I lokarna växer fjälligelknopp. Lappljung påminner om det fjällnära läget. Fjällförgätmigej, gullpudra, fjälldunört och kvanne tillhör källflödenas flora.

Ner mot Grövlan ökar successivt påverkansgraden, men detta sker diffust.

Som helhet ett mycket värdefullt, varierat skogsområde med stort inslag av föga påverkad fjällgranskog eller gammal tallskog på blockrik mark.

Vy från hygget i sydväst med angränsande gammelskog.

Källdråg med typisk källmarksflora.

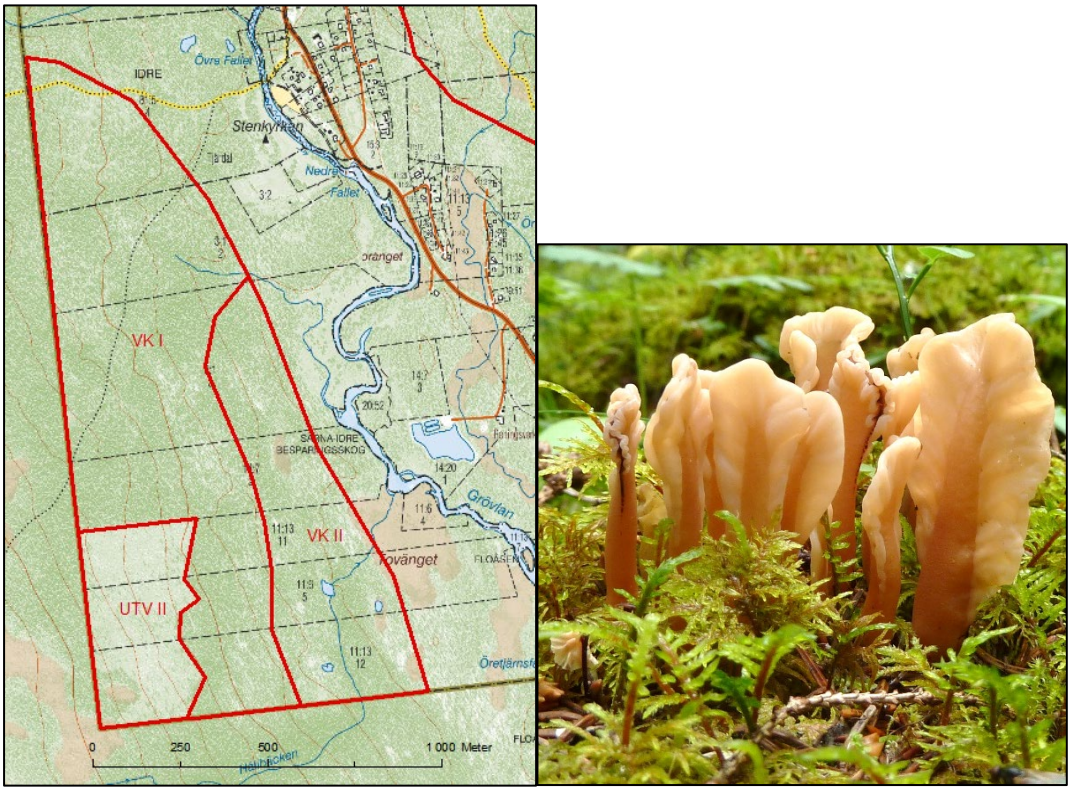

Funktionsindelning för Västsätern. VK = värdekärna, UTV=utvecklingsmark.
T.h.: Blek spadmurkling.

Länsstyrelsen
Dalarnas län

www.lansstyrelsen.se